

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

D i p l o m o v á p r á c e

Trestní odpovědnost právnických osob

Zpracoval: Petr Chytil

Plzeň

2014

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen, 2014

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce JUDr. Janu Kocinovi, PhD., za odborné vedení a pomoc při zpracování této diplomové práce. Současně bych rád poděkoval za podporu své rodině.

Obsah

Seznam zkratek	8
1. ÚVOD	9
2. VYMEZENÍ POJMU	11
2.1 Trestní odpovědnost	11
2.2 Právnícká osoba	11
3. HISTORICKÝ VÝVOJ	14
3.1 Původ trestní odpovědnosti	14
3.2 Nástin legislativního procesu v ČR	15
4. ZÁKON O TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOBA A ŘÍZENÍ PROTI NIM	16
4.1 Obecná ustanovení	16
4.1.1 Předmět a vztah k jiným zákonům	17
4.1.2 Obecně k působnosti ZTOPO	18
4.1.3 Místní působnost	18
4.1.4 Působnost stanovená mezinárodní smlouvou	19
4.1.5 Osobní působnost	20
4.2 Základy trestní odpovědnosti právnických osob	22
4.2.1 Rozsah trestní odpovědnosti	22
4.2.2 Znak trestní odpovědnosti právnických osob	24
4.2.3 Právnícká osoba jako pachatel trestného činu	33
4.2.4 Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby	35

4.2.5	Zánik trestní odpovědnosti právnických osob	39
4.3	Tresty a ochranná opatření	41
4.3.1	Obecné zásady pro ukládání sankcí právnickým osobám	42
4.3.2	Tresty a jejich ukládání	44
4.3.3	Zánik výkonu trestu a účinků odsouzení	46
4.3.4	Ochranné opatření	47
4.4	Důvody pro zavedení a praktické využití úpravy	48
4.5	Možná úskalí úpravy a otázky aplikace	50
4.6	Úvahy de lege lata a de lege ferenda	52
5.	MEZINÁRODNÍ A EVROPSKÁ ÚPRAVA	57
5.1	Mezinárodní smlouvy OSN, OECD a Rady Evropy	57
5.2	Odpovědnost právnických osob ve světle Evropské unie	58
5.3	Corpus Juris	60
5.4	Právní úprava ve vybraných zemích	61
5.4.1	Slovensko	62
5.4.2	Německo	64
6.	ZÁVĚR	68
	Resumé	72
	Seznam použité literatury	73
	Příloha – výčet trestných činů uvedených v §7 ZTOPO	77

Seznam použitých zkratk

ABGB	rakouský všeobecný občanský zákoník, (1811), (<i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch</i>)
StGB	německý trestní zákoník, (<i>Strafgesetzbuch</i>)
LZPS	usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR
NOZ	zákon. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník
OWiG	německý zákon o přestupcích, (<i>Gesetz über Ordnungswidrigkeiten</i>)
STZ	slovenský trestný zákon, (2005)
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	zákon. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ÚS	zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
VbVG	rakouský zákon o odpovědnosti sdružení za trestné činy, (2005), (<i>Verbandsverantwortlichkeitsgesetz</i>)
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
ZPr	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

1. ÚVOD

S institutem trestní odpovědnosti právnických osob jsem se prvně setkal na přelomu roku 2011 a 2012 při studiu právního tisku, když jsem shromažďoval materiály na vypracování seminární práce. Samotná myšlenka trestní odpovědnosti osob, které jsou pouze fiktivní a v reálném hmotném životě neexistují, mne velmi zaujala. Přemýšlel jsem nad ní, sám si pokládal otázky a nacházel různé odpovědi. Byl jsem si vědom toho, že tato nová problematika bude mít výraznou odezvu a samotné pojetí může vyvolat značné kontroverze a rozpory i u právní veřejnosti. Jakmile katedra trestního práva vypsalala témata na vypracování závěrečných diplomových prací, opět jsem věděl, že dané téma mi bude blízké a že bych se mu proto rád věnoval podrobněji.

Cílem této diplomové práce je představit toto zcela nové pojetí trestní odpovědnosti. Odpovědnosti, která zanechává zásadní stopu v systému českého trestního práva v nahlížení a vnímání mnohých zásad, které leckdy musely ustoupit této „moderní“ koncepci. Cílem je také pojednat o jednotlivých nových nástrojích sloužících k uplatnění trestní odpovědnosti právnických osob v českém trestním právu a rovněž přihlídnout k možným zahraničním řešením. V neposlední řadě je účelem práce podat výklad o určitých rozdílnostech v pojetí trestní odpovědnosti z pohledu právnických a fyzických osob. Důležitým cílem kladeným na tuto práci je také zmínit důvody, jež vedly k přijetí této specifické úpravy, vyzvednout klady a upozornit na případné negativní důsledky a aplikační otázky týkající se této velmi diskutabilní a do jisté míry revoluční úpravy.

V rámci této diplomové práce, ač byla zadána katedrou trestního práva, jsem se alespoň velmi stručně věnoval novému pojetí právnických osob, které se přijetím Nového občanského zákoníku do určité míry změnilo. Bral jsem tudíž ohled na jistou souvislost a provázanost s jinými právními odvětvími. Tato práce se zabývá výhradně otázkami hmotněprávní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v oblasti kontinentální právní kultury.

Předkládaná diplomová práce se člení na šest částí, které se dále dělí na kapitoly a podkapitoly. První část představuje úvod práce. Druhá část se nazývá Vymezení pojmu a krátce prezentuje dva klíčové pojmy, se kterými bude pracováno v průběhu celé diplomové práce, a to trestní odpovědnost a právnickou osobu. Část třetí, Historický exkurz má velmi stručně poukázat na to, že pojetí

trestní odpovědnosti právnických osob neprošlo pouze krátkodobým vývojem. Zároveň je v této části odkaz na průběh promítnutí trestní odpovědnosti do českého právního řádu.

Čtvrtou, klíčovou část této práce, představuje výklad o speciálním zákoně zakotvujícím trestní odpovědnost a nese také název podle tohoto zákona, a to Zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Tato část začíná první kapitolou věnující se obecným ustanovením zmíněného zákona. Zde je projeven jeho předmět, postavení v rámci úpravy a také jeho působnost. Následující druhá kapitola vystupující pod názvem Základy trestní odpovědnosti právnických osob se věnuje rozsahu kriminalizace trestných činů, jichž se mohou dopustit právnické osoby. Jsou zde dále uvedeny typické znaky pro trestní odpovědnost právnických osob, která se odlišuje od trestní odpovědnosti fyzických osob. Jsou zde také uvedeny nové zásady, na nichž stojí trestní odpovědnost právnických osob a zejména v této kapitole je pojednáno o zcela nových institutech, které zásadně odlišují trestní odpovědnost právnických osob od fyzických. Následující třetí kapitola shrnuje sankční následky trestného činu právnických osob, a sice tresty a ochranná opatření. Kapitola rovněž obsahuje charakter jednotlivých trestů a zásady pro jejich ukládání právnickým osobám. Je zde také poukázáno na zánik jejich výkonu. Ve čtvrté kapitole jsou zmíněny důvody, jež vedly k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice a možné praktické využití úpravy. Oproti této kapitole se následná naopak zabývá negativním pohledem na danou problematiku a zároveň upozorňuje na možné aplikační potíže, jež by se mohly v budoucnu objevit. Čtvrtou část uzavírají úvahy *de lege lata* a *de lege ferenda* nad tématem zvoleného způsobu řešení pojetí trestní odpovědnosti právnických osob a také úvahy nad rozsahem kriminalizace právnických osob.

Pátá část otevírá téma do širšího mezinárodního kontextu, kde je uveden mezinárodní a evropský vliv na přijetí úpravy. Vedle těchto kapitol je poskytnut komparativní pohled na řešení tématu v sousedních zemích Německa a Slovenska. Diplomová práce je završena závěrem.

2. VYMEZENÍ POJMU

Pro splnění účelu této diplomové práce a pro vytvoření si celkové představy o tématu považuji za vhodné alespoň krátce pojednat v této úvodní pasáži o dvou základních pojmech, *trestní odpovědnosti a právnických osobách*. Definice těchto pojmů je jedním z předpokladů tematiky trestní odpovědnosti právnických osob. Jejich pojetí bude dále v práci hlouběji rozebráno.

2.1 Trestní odpovědnost

Základem trestní odpovědnosti neboli viny je spojení určitého pachatele a spáchaného činu, který je soudně trestný.¹ Podle platného českého práva je definice trestného činu obsažena v TZ a zakotvena v jeho ustanovení § 13: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“

Jako základy trestní odpovědnosti označují trestní zákony tradičně obecná ustanovení o trestní odpovědnosti, která také zároveň vymezují obecné podmínky pro trestnost. Trestní odpovědnost je vyjádřena v povinnosti *strpět sankce* uložené za trestný čin. Na základě spáchání trestného činu vzniká zde trestněprávní vztah mezi pachatelem a státem.² Sankce mají v sobě vyjadřovat právní následky základů trestní odpovědnosti.³

2.2 Právnícká osoba

Pojem právnických osob se v české právní kultuře objevil již v roce 1811 v ABGB, který platil na území českých zemí a v němž se ustanovení § 26 letmo zmiňovalo o společnostech jakožto o „*morálních osobách, které naproti jiným osobám požívají...zpravidla stejných práv jako jednotlivé osoby.*“⁴

¹ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 162 - 163

² Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Základy trestní odpovědnosti, Praha, LexisNexis 2003, s. 16

³ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 162 - 163

⁴ Knapp, V.: Teorie práva, 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1995, s. 73

Pro funkční a teoretické uchopení pojmu právnických osob⁵ se v trestním právu vychází z úpravy občanského práva. V rámci rekonstrukce českého soukromého práva zákonem č. 89/2012 Sb. (dále jen „NOZ“), jakožto základním kodexem soukromého práva, se mění náhled na právnické osoby.⁶ NOZ se na rozdíl od staré úpravy⁷ nově v § 20 odst. 1 pokouší o definici: „*Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.*“ Terminologicky a obsahově se tak pojetí liší od pojetí původní právní úpravy. Identifikačními znaky právnických osob jsou *název, sídlo a identifikační číslo*.⁸

V NOZ je také nové členění právnických osob. Tento nový soukromoprávní kodex člení právnické osoby na *Korporace, Fundace* a *Ústavy*.

Korporace. Její obecná úprava je obsažena v § 210 - § 213 NOZ. Korporaci jako právnickou osobu tvoří *společenství osob*, základem je členský princip.⁹ Obecná úprava nahlíží na právnickou osobou tvořenou jedním členem jako na korporaci. Naopak *spolek* dle § 214 NOZ musí založit „alespoň tři osoby uvedené společným zájmem.“ Spolek, jenž nahrazuje občanské sdružení,¹⁰ je základním typem korporace. Pro obchodní korporace se však použije pouze tehdy, stanoví-li to výslovně ZOK. Speciálním zákonům je ponechán prostor pro stanovení odchylek.¹¹

Fundace je na základě § 303 NOZ: „*právnická osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena.*“

⁵ Podle Savignyho *fikční teorie*, se jedná o uměle vytvořené fikce, jež v reálném životě neexistují. Existují jen proto, že jim zákonodárce přiznává právní osobnost a tudíž jsou vytvořeny z jeho vůle, nemají tudíž svou vlastní, která je jim pouze přičítána z vůle fyzických osob. cit.: Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 181

⁶ Právnická osoba je subjektem práva, má *právní osobnost*, je nositel práv a povinností. Nemá však svéprávnost, kterou je nadán pouze člověk. Bezouška, Petr., Piechowiwciová, Lucie., Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny. Olomouc. Anag. 2013, s. 43

⁷ Jež upravoval původní občanský zákoník, Zákon č. 40/1964 Sb.

⁸ HURDÍK, Jan et al. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 129

⁹ HURDÍK, Jan et al. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 134

¹⁰ Nahrazuje občanské sdružení podle již zrušeného zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, Bezouška, Petr., Piechowiwciová, Lucie., Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny. Olomouc. Anag. 2013, s. 55

¹¹ Nadále však budou existovat např. zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování politických stran a politických hnutí, nebo zákon č. 3/2002 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, Bezouška, Petr., Piechowiwciová, Lucie., Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny. Olomouc. Anag. 2013, s. 55

Jako fundace jsou souhrnně označovány ty právnické osoby, jejichž základem je majetek a patří mezi ně *nadace* a *nadační fondy*. Specifické rysy jsou vymezeny neosobní povahou své právní osobnosti. Účelem fundace je sledování společenského nebo hospodářsky užitečného cíle, který je konzervovaný vůlí zřizovatele, které provází tento typ právnické osoby od vzniku po její zánik.¹²

Ústavy jsou dle § 402 NOZ právnické osoby vytvořené za účelem provozování společenských či hospodářských činností společensky užitečných s využitím své osobní a majetkové složky s využitím své osobní a majetkové složky. Dle Hurdíka¹³ nejsou budovány na členském principu a výsledky činnosti ústavu jsou rovnocenně přístupné každému za předem stanovených podmínek.

Vedle NOZ byl také přijat zákon č. 90/2012 Sb. (dále jen „ZOK“), který obsahuje režim a regulaci týkající se obchodních společností. Mezi obchodní společnosti patří: *veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, společnosti s ručeným omezením, akciové společnosti* a také *družstva*. Tato regulace je *lex specialis* vůči NOZ. Z toho vyplývá, že obecný zákon se použije, pokud to speciální zákon nevyklučuje.¹⁴

Pro doplnění je zde vhodné uvést, že ve světle ustanovení § 8 odst. 4 ZTOPO nebude z hlediska trestní odpovědnosti právnických osob rozhodující, zda jde o platnou nebo neplatnou právnickou osobu.¹⁵

Právnickými osobami jsou pro účely trestní odpovědnosti ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO jak právnické osoby *soukromého práva*, tak *práva veřejného*.¹⁶ Režim veřejných právnických osob, dle § 20 odst. 2 NOZ, podléhá zákonům, podle nichž byly zřízeny.¹⁷ Ustanovení NOZ se použije, slučuje-li se s úpravou těchto osob. Výjimky z trestní odpovědnosti právnických osob veřejného práva budou dále představeny v § 6 ZTOPO.

¹² HURDÍK, Jan et al. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 141

¹³ HURDÍK, Jan et al. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 146

¹⁴ Bezouška, Petr., Piechowiiczová, Lucie., Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny. Olomouc. Anag. 2013, s. 43

¹⁵ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 182

¹⁶ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 59

¹⁷ Zákon sice odlišuje právnické osoby soukromého a veřejného práva, avšak způsob zřízení právnických osob toto rozlišování nekopíruje, HURDÍK, Jan et al. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 130

3. HISTORICKÝ VÝVOJ

Odborné diskuze na téma trestní odpovědnosti právnických osob se na právním poli kontinentální Evropy objevují až v 70. letech 20. století.¹⁸ Samotná myšlenka trestního stíhání právnických osob je však mnohem starší. V této kapitole poskytnu stručný pohled na historii koncepce trestní odpovědnosti právnických osob a následně také uvedu odraz v českém legislativním procesu.

3.1 Původ trestní odpovědnosti

České hmotné právo potažmo celé kontinentální právo má své kořeny tradičně již v římském právu, které bylo mimo jiné spjato s principem *societas delinquere non potest*, podle kterého se trestného činu právnické osoby dopustit nemohou. Pohled na tento princip však nebyl v průběhu právních dějin jednoznačný.

Samotný původ trestní odpovědnosti právnických osob lze spatřovat již ve starověkém Římě, kde byly trestány obce. Zcela běžné bylo trestní stíhání kolektivních společenství v období středověku. Naprosto opačné tendence zaznamenáváme ve jménu upevňování a centralizace moci absolutistických států v 17. a 18. století, kdy klesá význam korporativních a územních společenství. Patrný je v tomto období i vliv osvětenství, které kladlo důraz na individualismus osob.¹⁹

Jiná situace se odehrávala ve státech systému *common law* v Anglii a USA, kde myšlenka trestní odpovědnosti dopadala na úrodnou půdu.²⁰ V Anglii²¹ byly četné případy trestní represe právnických osob zaznamenány již v 17. a 18. století v deliktech spočívajících v zanedbávání veřejnoprávních povinností.²²

¹⁸ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁹ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M., (ed). Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 76

²⁰ Trestní odpovědnost právnických osob má specifický vývoj v Anglii, které bývá rozdělováno na několik etap: a) do roku 1900, kdy se vyvíjela samotná struktura korporací a její důsledky, b) 1900 – 1940, vývoj náhledu na zavinění, c) od roku 1940 současný vývoj teorie, Wells, C., *Corporations and Criminal Responsibility*. Oxford, University Press, 2001, s. 86 - 94

²¹ Delikt vyžaduje naplnění tzv. *strict liability* (trestní odpovědnost bez zavinění) a *vicarious liability* (zástupná trestní odpovědnost), Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 2 - 3

²² Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 2 - 3

Koncem 19. a začátkem 20. století se i na evropském kontinentě začínají objevovat náznaky nového pohledu na právní subjektivitu a trestnost právnických osob, které mají souvislost s novodobými společenskými a hospodářskými jevy podmiňujícími narůstání moci průmyslových a obchodních společností.²³

3.2 Nástin legislativního procesu v ČR

V roce 2004 byl Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR odmítnut návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, a to zejména s odůvodněním, že přesahuje rámec mezinárodněprávních závazků České republiky i mezinárodních doporučení k řešení odpovědnosti právnických osob.²⁴

Po zamítnutí v roce 2004²⁵ vláda podobný návrh již nepředložila. Místo toho se začalo uvažovat o možnosti řešit deliktní odpovědnost právnických osob prostřednictvím správního práva. V tomto smyslu byl v roce 2008 připraven věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob, který byl v roce 2009 po připomínkovém řízení odmítnut. Řešení situace se tak nadále hledalo v koncepci trestní odpovědnosti právnických osob.²⁶

Situace vyvrcholila v březnu 2011 předložením nového návrhu zákona, který již byl projednán a schválen oběma komorami Parlamentu České republiky a postoupen k prezidentskému podpisu. Prezident však využil svého ústavního práva a zákon vetoval. Prezidentské veto však bylo přehlasováno a zákon byl 22. prosince 2012 vyhlášen ve Sbírce zákonů.²⁷ Dle mého názoru je však pozoruhodné, že tak závažný a převratný zákon, jako je Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, měl tak krátkou legisvakanci lhůtu, neboť nabyl účinnosti již dnem 1. ledna 2012.

²³ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 8

²⁴ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

²⁵ Návrhu byla mimo jiné vytýkána absence ochrany třetích osob. Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 40 - 41

²⁶ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 18 - 19

²⁷ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 20 - 23

4. ZÁKON O TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB A ŘÍZENÍ PROTI NIM

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim č. 418/2011 Sb. nabyl účinnosti od 1. ledna 2012. Trestní odpovědnost osob fyzických tak byla doplněna o možnost trestního stíhání osob právnických. Tímto ZTOPO výrazně zasáhl do povědomí české právní kultury a zanechal významnou stopu v systému českého trestního práva zejména tím, že přináší nové zásady a zavádí dosud neznámé instituty.

Nově byla do českého právního řádu zavedena *kolektivní trestní odpovědnost*. Tímto byla prolomena doposud respektovaná zásada, podle které se trestného činu nemohou dopustit právnické osoby.²⁸

Zmíněný podstatný zásah do české právní úpravy byl doplněn přijetím doprovodného zákona č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.²⁹

4.1 Obecná ustanovení

ZTOPO řeší jak úpravu hmotněprávní, tak i procesněprávní. Podobnost v povaze této úpravy spatřuji v obdobném řešení zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., který rovněž obsahuje hmotněprávní a procesněprávní ustanovení.

Samotná hmotněprávní část ZTOPO je ztělesněna v ustanoveních § 1 až 27, jejichž obsah bude podrobněji představen v této práci. Dle mého názoru lze připodobnit jisté rysy v systematice těchto ustanovení podobně jako je v TZ. Na hmotněprávní část navazují ustanovení článků věnující se otázkám procesním, jedná se o zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám a zvláštní ustanovení o právním styku s cizinou.

²⁸ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 94

²⁹ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 27

4.1.1 Předmět a vztah k jiným zákonům

Podstatou úpravy tohoto nového zákona je úprava podmínek „*trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám.*“, jak stanoví úvodní ustanovení § 1 ZTOPO.

Ve vztahu k jiným zákonům je ZTOPO v pozici *speciality*.

Podle důvodové zprávy³⁰ není ZTOPO pouze samostatným zákonem, ale navazuje na další obecné právní předpisy trestního práva hmotného a procesního, kterými jsou TZ a TR, jak stanoví § 1 odst. 2).

K ustanovení § 1 odst. 2) je však nutné a žádoucí pružně reagovat na novelu ZTOPO účinnou k 1. lednu 2014, která byla způsobena reakcí na přijetí nového zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, též účinného ke stejnému datu. Novela byla předznamenána předpisem č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Z toho důvodu je pro aktuálnost nutné uvést novou změnu § 1 odst. 2 ZTOPO: „*Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se trestní zákoník, v řízení proti právnické osobě trestní řád a v řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních přiměřeně zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, není-li to z povahy věci vyloučeno.*“

Výklad novelizovaného ustanovení předurčuje vztah tří výše zmíněných právních předpisů k ZTOPO. Přitom je potřeba upozornit, že řada jednotlivých otázek trestněprávní problematiky institutů a postupů není v ZTOPO vždy zcela a komplexně řešena. Často se jedná pouze o dílčí úpravu nebo třeba jen o jednotlivou odlišnost, která navazuje na povahu a charakter právnických osob.³¹

³⁰ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

³¹ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 63

4.1.2 Obecně k působnosti ZTOPO

Pojem *působnost právních norem* lze pojmut jako vymezení rozsahu, realizace a aplikace právní normy, jež je obecně závazným pravidlem chování, které uznává a vynucuje stát.³²

ZTOPO se vztahuje na všechny právnické osoby bez ohledu na způsob jejich vzniku, pokud nejsou přímo z působnosti ZTOPO vyloučeny, jak praví § 6 tohoto zákona. V této souvislosti je možno uvést, že není vyloučena trestnost takové právnické osoby, která je tvořena pouze jedinou osobou, jako je tomu např. u společností s ručením omezeným s jediným společníkem.³³

V rámci ZTOPO je nutné připomenout, že tento zákon neobsahuje samostatně komplexní úpravu ve všech směrech a jednotlivé otázky často řeší pouze dílčím způsobem. Jedná se tedy o částečnou speciální úpravu působnosti obsaženou v ustanoveních §2 až 6 ZTOPO, kde se subsidiárně použijí příslušná ustanovení TZ a TR. Samotný ZTOPO neupravuje časovou působnost, ale pouze místní, osobní a věcnou.³⁴ Vzhledem k tomuto se na trestné činy spáchané právnickými osobami použijí v plném rozsahu ustanovení TZ o zákazu retroaktivity a také o časové působnosti.³⁵

4.1.3 Místní působnost

Místní působností se vymezuje území, na kterém se mají vyvolávat předem zamýšlené účinky zákona. V pojetí zvláštní povahy právnických osob, jsou v ZTOPO modifikována ustanovení, která vycházejí z pravidel TZ nalézajících

³² Hendrych, D. a kol. Právnický slovník, 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 903

³³ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 70

³⁴ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013,

s. 125 an. ISBN: 978-80-87576-58-8

³⁵ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

s. 19

se v §4 až 9 TZ. Je tak stanoveno z důvodu odlišnosti právnických osob od osob fyzických.³⁶

Za určující bývá považována zásada teritoriality, která staví na principu suverenity státu a jeho výsostném právu stíhat všechny trestné činy na svém území.³⁷

Dle Kratochvíla³⁸ se v ustanovení § 4 ZTOPO objevuje: „*prostá i subsidiární zásada univerzality*.“ Vychází se z toho, že ZTOPO se aplikuje na konkrétní trestné činy spáchané právnickými osobami také tehdy, spáchala-li takový konkrétní čin v cizině osoba, která nemá sídlo na území České republiky. Je zde vyjádřen požadavek stíhat trestné činy proti důležitým zájmům, a to bez ohledu na osobu a místo spáchání. Taxativní výčet je v ZTOPO v ohledu na právnické osoby významně menší než v TZ vůči fyzickým osobám, kde je zmíněno celkem 26 trestných činů.³⁹ V ZTOPO se jedná o trestné činy odkazující na úpravu ve zvláštní části TZ: *padělání a pozměnění peněz (§233 TZ), udávání padělaných a pozměněných peněz (§235 TZ), výrobu a držení padělatelského náčiní (§236), neoprávněnou výrobu peněz (§237 TZ)* či *teroristický útok (§311 TZ)*. Trestnost činu se také posuzuje v případě, že došlo ke spáchání trestného činu v cizině právnickou osobou, nemající sídlo v České republice ve prospěch právnické osoby, která má sídlo na území České republiky, jak stanoví § 4 odst. 2.

4.1.4 Působnost stanovená mezinárodní smlouvou

Ve smyslu § 5 ZTOPO se podobně jako u fyzických osob posuzuje trestnost činu dle zákona České republiky, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, která je součástí českého právního řádu. Naopak ustanovení § 2 až 4 ZTOPO o místní působnosti se neuzijí, pakliže to mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nepřipouští. Z toho lze vyvodit, že mezinárodní úmluvy mohou působnost

³⁶ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 130

³⁷ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 130

³⁸ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012

³⁹ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 48

českých zákonů u právnických osob rozšířit nebo zúžit.⁴⁰ Ve vztahu zákona a mezinárodní smlouvy se pak uplatní zásada aplikační přednosti mezinárodní smlouvy před zákonem, jež vyplývá z § 10 ÚS.⁴¹

4.1.5 Osobní působnost

ZTOPO v § 3 uplatňuje „zásadu aktivní personality“, podle které se trestné činy právnické osoby, která má sídlo v České republice, posuzují podle českého zákona i tehdy, kdy došlo ke spáchání trestného činu mimo území České republiky. Pro tento případ bude určující sídlo právnické osoby.⁴²

V jiné rovině se ve světle ustanovení § 6 ZTOPO pojednává o speciálním ustanovení osobní působnosti.⁴³ Jejím smyslem je *vyločení odpovědnosti právnických osob veřejného práva*, kterými dle zmíněného ustanovení trestně odpovědné nejsou:

- a) Česká republika,
- b) Územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.

V první řadě je z trestní odpovědnosti vyloučena *Česká republika jako stát*. Stát, který se dle důvodové zprávy⁴⁴ historicky považuje za nejstarší právnickou osobu. Má se za to, že trestné činy, kterých by se dopustili představitelé státu, budou výlučně považovány za jejich osobní činy. Vyloučení České republiky z trestní odpovědnosti představuje vynětí všech organizačních složek státu,⁴⁵ a to nejen z důvodu, že tyto nejsou právnickými osobami.

⁴⁰ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 21

⁴¹ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 123

⁴² Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 527

⁴³ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 19 ISBN:978-80-7357-960-9

⁴⁴ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

⁴⁵ Těmito složkami se rozumí: ministerstva a jiné správní úřady státu, Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kanceláře prezidenta republiky, Úřadu vlády, Veřejného ochránce práv, Akademie věd české republiky, Grantové agentury České republiky a jiná zařízení, o nichž tak stanoví právní předpisy či organizační složky vykazující obdobu postavení jako je Kancelář Poslanecké sněmovny či Senátu, jak uvádí FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ,

Jak uvádí Jelínek,⁴⁶ francouzská právní nauka vychází z toho, že: „*uplatnění trestních sankcí vůči státu by mohlo znemožnit poskytování veřejných služeb a řádného hospodaření se státními financemi, aniž by to mělo sebemenší preventivní účinek*“. Z francouzského pojetí rovněž vyplývá, že stát se považuje za suverénní a nemůže tak trestat sám sebe. Pokud však bude u organizační složky státu zjištěno jednání, jež podléhá trestní odpovědnosti, tak dle důvodové zprávy⁴⁷ půjde o trestní odpovědnost konkrétní fyzické osoby oprávněné jednat jménem státu na základně zvláštního zákona⁴⁸ nebo o jinou osobu zařazenou v organizační složce státu k výkonu práce.

Na rozdíl od původního návrhu zákona ZTOPO z roku 2004 zakotvuje již současný zákon trestní odpovědnost České národní banky, která je samostatnou právnickou osobou, třebaže plní specifické funkce předpokládané v § 98 ÚS a má kompetence správního úřadu předpokládané právními předpisy.⁴⁹

Druhou výjimku z trestního vynětí právnických osob představují podle § 6 odst. 1 písm. b) *územně samosprávné celky*, které na rozdíl od státu, nepodléhají trestnosti *pouze při výkonu veřejné moci*. Veřejnou mocí se přitom rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať už přímo či nepřímo zprostředkovaně.⁵⁰ Nicméně v ostatních případech jsou již tyto celky trestně odpovědné. V této souvislosti je třeba se pozastavit nad určitými specifiky těchto osob, které jsou v ZTOPO reflektovány. Jedná se zejména o vyloučení ukládání některých druhů trestů. Tato výjimka se uplatní u jednotek územní samosprávy nebo u právnických osob, které jsou zřízeny na základě zákona ve vztahu k trestu zrušení právnické osoby.⁵¹

Druhy územních samosprávných celků jsou v českém právu vyčleněny § 99 ÚS na *obce*, které jsou považovány za „*základní územní samosprávné celky*“ a *kraje*, které jsou „*vyšší územní samosprávné celky*“. Následující ustanovení § 100 ÚS vnímá územní samosprávné celky jako společenství občanů, která mají

L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha. Linde 2012. s. 57

⁴⁶ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 44

⁴⁷ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

⁴⁸ Zákon č. 219/2000 Sb. O majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

⁴⁹ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha. Linde 2012. s. 57

⁵⁰ Hendrych, D. a kol. Právnický slovník, 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1223

⁵¹ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha. Linde 2012. s. 57

právo na samosprávu, jež je zaručena v § 8 ÚS. Podle článku § 101 odst. 3 ÚS mohou tyto *veřejnoprávní korporace* vlastnit majetek a hospodařit s ním dle vlastního rozpočtu. Jejich úprava je založena ve zvláštních právních předpisech.⁵²

Nutno je zde doplnit, že výčet z trestnosti vyloučených právnických osob v článku § 6 není taxativní. Na základě ZTOPO nelze také postihnout jiný stát a to z důvodu souladu s mezinárodní zásadou suverenity. Podle této zásady není možné, aby jeden svrchovaný stát byl podřízen státu jinému. V úvahu odpovědnosti za jednání přichází pouze odpovědnost mezinárodní. Vyloučení právnických osob je nutné vztáhnout i na mezinárodní organizace jako je např. OSN, NATO, Rada Evropy apod.⁵³

Možnost případné majetkové účasti státu nebo územně samosprávných celků v právnických osobách nemá žádný vliv na trestnost těchto právnických osob. Těmto osobám se tak nezaručuje vyloučení z trestní odpovědnosti, jak stanoví § 6 odst. 2.

4.2 Základy trestní odpovědnosti právnických osob

Základní odpovědnost právnických osob je řešena podobně jako u osob fyzických. Je zde však nutno přihlédnout ke specifickým právnických osob, a to zejména k subjektivní a objektivní povaze, která se liší jak u právnických, tak u fyzických osob. Základní systém a struktura trestní odpovědnosti tedy zůstala stejná, ale následně byly také převzaty některé prvky ze zahraničních úprav, které byly českému právu blízké. Pro účely praktické a teoretické byl tudíž nově vytvořen systém subjektů, mimo jiné také zvláštní model *přičitatelnosti*.⁵⁴

4.2.1 Rozsah trestní odpovědnosti

V ustanovení § 7 ZTOPO je uveden taxativní výčet protiprávních činů, za které může být právnická osoba odpovědná. Explicitně jsou pak trestné činy vyjádřeny

⁵² Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, z. č. 129/2000 Sb., o krajích a z. č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze

⁵³ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 134

⁵⁴ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 528

ve zvláštní části TZ.⁵⁵ Zakotvení trestných činů tak zcela naplňuje zásadu hmotného práva trestního *nullum crimen sine lege*, což znamená žádný zločin bez zákona.

Z taxativního výčtu rovněž vyplývá, že právnická osoba se může dopustit všech forem trestného činu. Tudíž může být stíhána za *přečiny, zločiny* nebo také za *zvlášť závažné zločiny*.⁵⁶

Rozsah kriminalizace právnických osob byl častým tématem na půdě Parlamentu České republiky, který se zabíral problematikou, za jaké činy budou právnické osoby trestně odpovědné. Nutné je zde podotknout, že právě nevhodně zvolený způsob rozsahu kriminalizace právnických osob byl jedním z argumentů, který byl vytýkán v prvním projednávání prvního vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v roce 2004.⁵⁷

Mezi stanovenými trestnými činy právnických osob *nejsou* např. v § 7 ZTOPO uvedeny všechny činy obsažené v hlavě I. zvláštní části TZ, *Trestné činy proti životu a zdraví*.⁵⁸ Z hlediska systematického uspořádání ve zvláštní části TZ lze taxativně vymezené trestné činy obsažené v ZTOPO rozdělit do následujících hlav:

Hlava II. - Proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Hlava III. - Proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Hlava IV. - Proti rodině a dětem

Hlava V. - Proti majetku

*Hlava VI. - Trestné činy hospodářské*⁵⁹

⁵⁵ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 531

⁵⁶ Bližší vymezení v § 14 TZ

⁵⁷ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha. Linde 2012. s. 62

⁵⁸ Dle Jelínka vyplývá, že u těchto trestných činů, kde právnická osoba nemůže být pachatelem, se uplatní zásada *individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby*, a tak zde tedy nemůže být uplatněna nová zásada *souběžné nezávislé odpovědnosti fyzických a právnických osob*. Ta naopak platí u trestných činů, kterých se právnická osoba dopustit může Jelínek, J. a kolektiv.: *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 94 - 95

⁵⁹ V průběhu legislativního procesu byl taxativní vyčet doplněn o daňové trestné činy (§ 240 – 245 TZ), ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. díl. Trestní

Hlava VII. - Trestné činy obecně nebezpečné

Hlava VIII. - Proti životnímu prostředí

Hlava IX. - Proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci

Hlava X. – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Hlava XIII. – Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy⁶⁰

Výčet v katalogu trestných činů byl reakcí české legislativy na mezinárodní a evropské dokumenty, které požadují postih právnických osob zejména v oblasti „*legalizace výnosů z trestné činnosti, korupce, poškozování životního prostředí, organizovaného zločinu, obchodu s lidmi a sexuálního vykořisťování dětí, ochrany finančních zájmů Evropské unie, počítačové kriminality, padělání peněžních prostředků, drogových a rasově motivovaných jednání apod.*“, jak bylo uvedeno v důvodové zprávě.⁶¹

V souvislosti s trestnými činy je rovněž vhodné doplnit, že nebyly v ZTOPO vytvořeny žádné trestné činy, jichž by se mohla dopustit pouze právnická osoba a nikoli osoba fyzická.

Některé výčtem uvedené trestné činy jsou však při nejmenším diskutabilní, jako je tomu např. u *sexuálního nátlaku* (§ 186 TZ) či *pohlavního zneužití* (§ 187 TZ) v hlavě III. Proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.⁶²

4.2.2 Znaky trestní odpovědnosti právnických osob

Souhrn požadavků trestnosti právnických osob je především obsažen v již zmíněných ustanovení § 6 vylučujících odpovědnost některých právnických osob, § 7 představujících taxativní výčet trestných činů a také § 8 předznamenávajících pojem a vymezení trestní odpovědnosti právnických osob.

odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 27

⁶⁰ Výčet všech trestných činů, jichž se mohou dopustit právnické osoby, jsou uvedeny v příloze této práce a rovněž jsou zařazeny pod jednotlivé hlavy.

⁶¹ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

⁶² Tématu ohledně rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob bude věnován širší prostor v kapitole č. 4.6 Úvahy de lege lata a de lege ferenda

Předpoklady ke spáchání trestného činu právnické osoby, jak předepisuje § 8, jsou *protiprávnost činu*, spáchaného buď *jménem právnické osoby*, nebo *v jejím zájmu* anebo *v rámci její činnosti*. Dále musí být čin spáchán některou *osobou uvedenou* v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d) a především musí být *přičitatelný právnické osobě* podle § 8 odst. 2 ZTOPO.⁶³ Tyto podmínky budou následně v této části práce rozebrány.

I. Protiprávní čin

V povaze trestného činu právnických osob je zásadní zachování znaku protiprávnosti, která bývá označována jako odraz nebezpečnosti činu pro společnost.⁶⁴ Uvozovací věta ustanovení § 8 ZTOPO tudíž požaduje tento znak.

Pro případnou absenci znaku protiprávnosti se subsidiárně užití ustanovení o okolnostech vylučujících protiprávnost podle TZ, kde jsou kompletně upraveny, neboť ZTOPO tyto okolnosti nezná. Dle mého názoru budou jisté okolnosti vzhledem k povaze právnických osob použity minimálně.

Samotné další znaky skutkové podstaty trestného činu právnických osob jsou převážně odvozeny od konkrétní fyzické osoby.⁶⁵ Skutkovou podstatu fyzických osob vedle *protiprávnosti* tvoří další znaky, a sice *objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka trestného činu*.

II. Objekt a objektivní stránka trestného činu právnické osoby

Objekt trestných činů uvedených v § 7 bude obdobný, jako je tomu u osob fyzických.⁶⁶

⁶³ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 31

⁶⁴ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. Vydání. Praha: Novatrix, 2009, s. 69

⁶⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 29

⁶⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 29

Objektivní stránka v sobě zahrnuje jednání, následek a příčinný vztah.

U právnických osob je však tvořena jinak než u osob fyzických, neboť vedle obvyklých znaků *základní objektivní stránky* kteréhokoli z trestných činů je nezbytné naplnění alespoň jednoho z formálních znaků *speciální objektivní stránky*.⁶⁷

Dle § 8 odst. 1) se speciální objektivní stránkou rozumí, že trestný čin právnické osoby byl spáchaný:

- a) *jménem* právnické osoby,
- b) *v zájmu* právnické osoby,
- c) *v rámci činnosti* právnické osoby.

Nepostradatelná podmínka trestní odpovědnosti právnických osob spočívá v naplnění alternativní skupiny objektivních podmínek, a to *komisivních* a *omisivních*.⁶⁸

III. Subjekt

Subjektem trestného činu právnických osob může být pouze právnická osoba.⁶⁹

Ve skutečnosti se jí však přičítá vina za jiný subjekt, který jednal. Tímto subjektem jsou fyzické osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) – d) resp. ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.⁷⁰ Na rozdíl od subjektu u fyzických osob se v takovém případě otázek trestnosti právnických osob dle Fenyka⁷¹ rozlišuje hned několik kategorií subjektů. *Primárním subjektem* je právnická osoba,

⁶⁷ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 531

⁶⁸ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 532

⁶⁹ Trestní odpovědnost právnických osob vyvolala vlnu odborných diskuzí. K hlavním důvodům proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, byla určitá nevole přijmout právnickou osobu za trestně odpovědnou, neboť se jedná o fikci, umělý konstrukt nemající reálný podklad. Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 15

⁷⁰ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 533

⁷¹ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 34

za *sekundární* se považují osoby vymezené v § 8 odst. 1 písm. a) – b) a případně také existuje subjekt *terciární*, jímž je osoba zaměstnance § 8 odst. 1 písm. d).

- *Sekundární subjekty*, obsažené v § 8 odst. 1 písm. a, b, c) ZTOPO:

a) *Jednání statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu*. Ve smyslu § 163 NOZ Statutárnímu orgánu náleží: „*veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.*“

NOZ však již nerozlišuje mezi jednáním statutárního orgánu a jeho člena. Dle § 152 NOZ si právnická osoba tvoří orgány o jednom členu tzv. individuální či kolektivní, jež se skládají z více členů. Podle § 164 NOZ: „*Člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech*“. Z uvedeného vyplývá, že právnická osoba bude vždy zastupovaná členem statutárního orgánu a nikdy nebude jednat sama přímo.⁷²

Je zde ovšem důležité uvést, že u některých právnických osob statutární orgán vůbec nebyl koncipován, jako je tomu např. u obcí,⁷³ které jsou navenek zastupovány starostou.⁷⁴

Jiné osoby oprávněné jménem nebo za právnickou osobu jednat jsou v § 8 odst. 1 a) ZTOPO uvedeny též pro případy, kdy vztahy vůči třetím osobám nemusí být vždy realizovány členem statutárního orgánu. Za právnickou osobu mohou jednat její zástupci, a to na základě zákona nebo smlouvy.⁷⁵

b) *Osoba vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost*. Jedná se obecně o ty osoby, které v rámci organizačních struktur složek právnické osoby, na základě právních předpisů, zakladatelských smluv či listin, vnitřních předpisů nebo jiného určení byly pověřeny k výkonu řídicí nebo/a kontrolní funkce.⁷⁶

⁷² Šámal, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 196

⁷³ Viz. č. 128/2000 Sb. *Zákon o obcích (obecní zřízení)*

⁷⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 33

⁷⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 33

⁷⁶ Šámal, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 200

c) *Osoba vykonávající rozhodující vliv na řízení právnické osoby.* Do této kategorie nespádají osoby výše zmíněné, ve smyslu § 8 odst. 1 písm. a) či b), neboť toto ustanovení odst. 1 písm. c) v sobě zahrnuje ty osoby, jež stojí mimo právnickou osobu. Tyto osoby v ní sice nemají žádné funkce, přesto významným způsobem ovlivňují činnost právnické osoby a tak fakticky vykonávají rozhodný vliv na jejich řízení.⁷⁷

- *Terciární subjekty* obsažené v § 8 odst. 1. písm. d) ZTOPO

d) *Zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení.* Pro účel ZTOPO je tak třeba vnímat osobu, která je v pracovně právním vztahu k trestně odpovědné právnické osobě na základě § 1 ZPr, a to buď ve smyslu § 3 ZPr v pracovním poměru, nebo na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, nejde-li však o osobu jmenovanou v § 8 odst. 1 písm. a) – c). Je zde rozhodující závislost práce, ve smyslu nadřízenosti a podřízenosti při plnění pracovních úkolů.⁷⁸

Právnická osoba je však také odpovědná za protiprávní čin spáchaný nejen zaměstnancem, ale i *jinou osobou v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů*.⁷⁹ Příkladem takové osoby může být člen družstva.⁸⁰ Je zde však nutné zdůraznit, že právnická osoba bude za jejich jednání zodpovědná pouze za podmínek uvedených v § 8 odst. 2 stanovícího přičitatelnost trestného činu právnické osobě. Právnická osoba tudíž nebude odpovídat za výlučný exces zaměstnance, pokud však dodržela vše, co lze od ní spravedlivě požadovat.⁸¹

Trestní odpovědnost právnické osoby jakožto *primárního subjektu* není závislá dle § 8 odst. 3) na tom, zda bude známa konkrétní fyzická osoba, která jednala. Nezáleží tedy na tom, zdali se podaří individuálně usvědčit konkrétní subjekt, který se dopustil spáchaní trestného činu. Jak podotýká Fenyk,⁸² postačí, když bude prokázáno, že trestný čin mohl být spáchán některým přesně

⁷⁷ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 202

⁷⁸ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 204

⁷⁹ Jak doplňuje Fenyk, o obdobnou situaci půjde i při „*zastřené* pracovním vztahu“ tzv. švarc systému. FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 38

⁸⁰ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 38

⁸¹ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

⁸² FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 41

neurčeným sekundárním či terciárním subjektem. Dosavadní potíže, které byly spojeny s dokazování, podle něho staly důležitými argumenty k prosazení zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. I bez zjištění konkrétní osoby je však nutné, aby stejně existovaly důvody stíhání dle § 160 TŘ, jako by byla jednající osoba známa.

Ustanovení o trestní odpovědnosti právnické osoby se užijí *i tehdy*, jestliže „*jednající fyzická osoba není za takový trestný čin odpovědná*“, jak se uvádí v § 8 odst. 4) písm. d). K požadavku trestní odpovědnosti právnické osoby není tak nutné, aby fyzická osoba, jež se dopustila přičitatelného protiprávního jednání, byla sama trestně odpovědná. Z toho vyplývá, že na rozdíl od nutnosti prokázání všech znaků skutkové podstaty trestného činu⁸³ nebude v důsledku tohoto pojetí významné, zda jednající fyzická osoba uvedená v § 8 odst. 1) vykazuje požadavky na věk (§ 25 TZ) a přičetnost (§ 26 TZ).⁸⁴

Vzhledem k tomu, že *trestní odpovědnost osoby fyzické a právnické se posuzují samostatně*, jak připomíná Šámal,⁸⁵ jsou zde i další případy možného zániku trestní odpovědnosti fyzické osoby, a to sice zánik účinnou lítostí (§ 34 TZ) nebo promlčením trestní odpovědnosti (34 TZ).

Jak přiznává Jelínek:⁸⁶ „*Jednou z důležitých otázek právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob je vztah mezi trestněprávní odpovědností právnických osob a individuální trestně právní odpovědností osob fyzických (problém souběžné trestní odpovědnosti)*.“ ZTOPO výslovně nestanoví, které právnické osoby jsou trestně odpovědné, pouze uvádí § 6 negativní vymezení těch osob, které se trestného činu dopustit nemohou, jak bylo již zmíněno výše v části působnosti zákona.

⁸³ Pro upřesnění a opakování - znaky skutkové podstaty trestného činu právnických osob: objekt, objektivní stránka, subjekt ve smyslu § 8 odst. 1 a subjektivní stránka

⁸⁴ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 218

⁸⁵ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 219

⁸⁶ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 54

IV. Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu je zřejmě nejvíce odlišným znakem skutkové podstaty od činu fyzických osob. Jak dodává Kratochvíl:⁸⁷ „*Chybí zde typický vnitřní subjektivní vztah fyzického pachatele k ostatním znakům trestného činu založený na volní a vědomostní složce jeho zavinění. ZTOPO proto zavádí odpovědnost právnické osoby za kvalifikovaná jednání jednotlivce nebo kolektivního orgánu (§ 8 odst. 1).*“

Pro naplnění subjektivní stránky trestného činu je třeba, kromě jiného, určitá forma zavinění.⁸⁸ Právnická osoba však sama o sobě není schopná takový vnitřní vztah projevit navenek.⁸⁹ Proto bude na základě ZTOPO naplnění subjektivních znaků dokazováno „*prostřednictvím zavinění (úmyslu – nedbalosti) fyzických osob, které za právnickou osobu vystupují navenek,*“ jak doplňuje Kratochvíl.⁹⁰

Subjektivní stránka⁹¹ v případě trestného činu právnických osob může být kategorií kumulativní.⁹² Právnická osoba *nemá vlastní vůli* a navenek jí tak nemůže sama projevit. Skutková podstata trestného činu se však bez této složky neobejde, poněvadž tento znak je rovněž kritériem pro rozlišení úmyslných a nedbalostních trestných činů.⁹³

⁸⁷ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 534

⁸⁸ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. Vydání. Praha: Novatrix, 2009, s. 271

⁸⁹ Otázka zavinění právnických osob je obecně velmi kontroverzním a složitým tématem, neboť ani v mezinárodním pohledu neexistuje jednotné a jednoznačné pojetí. Huber, B. Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). Trestní právo, 2000, č. 9, s. 3

⁹⁰ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 535

⁹¹ Jak poukazuje Vidrna: „*za nejzásadnější problém celé navrhované úpravy je nutnost již reálného prokazování „subjektivní stránky“, neboli trestněprávního „zavinění“ právnické osoby. Jestliže v praxi orgánů činných v trestním řízení a soudů nastanou v tomto směru zásadní aplikační problémy, může tím dojít ke zmaření smyslu celé úpravy.*“ VIDRNA, Jan. Akciová společnost, vstaňte a poslyšte rozsudek jménem republiky. Trestní právo. 21.6.2011, XV., 6/2011, s. 13 - 14

⁹² Jak zmiňuje Fenyk, o kumulativní subjektivní stránku půjde, v případě odpovědnosti právnické osoby, za jednání zaměstnanců tzn. „*zaviněné protiprávní rozhodnutí nebo schválení nadřízeného a zaviněného jednání osoby povinné rozhodnutí uposlechnout nebo schválený postup realizovat podle odst. 2 písm. b)*“. FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 31

⁹³ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 31

Subjektivní stránka v trestnosti právnických osob je tedy založena na *fikci zavinění*,⁹⁴ která nemá podle Jelínka⁹⁵ nic společného se zaviněním u osob fyzických. Jak tedy Jelínek konstatuje, zavinění je vybudováno novým ZTOPO na „*teorii přičitatelnosti*“⁹⁶ určitého jednání fyzické osoby jednající za právnickou osobu této právnické osobě.“

V. Odpovědnost založená na přičitatelnosti

ZTOPO, jenž nově inkorporuje do českého trestního práva fenomén trestní odpovědnosti právnických osob, s sebou zavádí i *kolektivní trestněprávní odpovědnost* za předpokladu, že lze tuto odpovědnost právnické osobě tzv. *přičítat*.⁹⁷ Vlastní jednání právnické osoby představující projevy vůle navenek způsobené jejími orgány či zástupci těchto orgánů v podobě fyzických osob a následky spojené s takovým jednáním se tudíž *přičítají* právnické osobě jakožto subjektu práva.⁹⁸

Z tohoto důvodu bylo použito *nové úpravy*, která nabízí určité *spojení fyzické a právnické osoby s trestným činem* tak, jak je uvedeno v ustanovení § 8 odst. 2, jelikož je nepochybné, že v činnosti každé právnické osoby hraje význačnou roli lidský faktor.⁹⁹ Vznikala zde tak nová konstrukce odpovědnosti založená na přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, což je zvláštní odpovědnost za zavinění u právnických osob, již nelze ztotožňovat se zaviněním fyzické osoby dle TZ.¹⁰⁰

Právní následky trestného činu uvedeného v § 7 ZTOPO v podobě úmyslného či nedbalostního zavinění fyzické osoby, se tudíž přičítají

⁹⁴ Jedním z nejčastějších argumentů proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byla skutečnost, že právnická osoba nemůže jednat zaviněně, a tím nemůže jednat v intencích trestního práva a spáchat tak trestný čin. Bohuslav, L. Kdy lze trestný čin přičítat právnické osobě. Právní rádce, 2013, č. 2, s. 38 - 39

⁹⁵ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 76

⁹⁶ Jak uvádí Fenyk: přičitatelnost lze pojmut výstižněji pod názvem „vytýkatelnost“, ve smyslu vytýkání činu jeho pachateli nebo/i jinému odpovědnému subjektu, a to ve vztahu k vzniklému protiprávnímu následku. FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 31

⁹⁷ Bohuslav, L. Kdy lze trestný čin přičítat právnické osobě. Právní rádce, 2013, č. 2, s. 38

⁹⁸ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 70

⁹⁹ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁰⁰ Vantuch, P. Parlament schválil trestní odpovědnost právnických osob. Trestní právo, 2011, č. 11, s. 9

přímo: „jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c),“ na základě § 8 odst. 2 písm. a) ZTOPO nebo nepřímo na základě § 8 odst. 2 písm. b),¹⁰¹ primárnímu subjektu práva,¹⁰² což je zde již zmíněná právnická osoba. Požadavky pro určení odpovědnosti právnické osoby založené na přičitatelnosti je třeba vykládat alternativně, z čehož vyplývá, že k odpovědnosti postačí zjištění existence jedné z forem odpovědnosti, což je buď na základě písm. a) nebo písm. b) v § 8 odst. 2.¹⁰³

Jak doplňuje Fenyk,¹⁰⁴ v § 8 odst. 2 písm. b) jsou rovněž obsaženy dvě alternativní skupiny objektivních podmínek, jež jsou rozděleny na podmínky komisivní a omisivní. V případě *komisivních* se jedná o *rozhodnutí, schválení* nebo *pokyn* orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odst. 1 písm. a) – c).

Na druhou stranu může docházet i k situacím, kdy orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odst. 1 písm. a) – c) „*neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.*“ Jak uvádí ustanovení § 8 odst. 2 písm. b).

Výčet jak komisivních, tak omisivních¹⁰⁵ prvků je v tomto ustanovení ZTOPO pouze demonstrativní. Jak dovozuje Fenyk,¹⁰⁶ u všech zákonem uvedených podmínek případně i dalších, jež uvede praxe, lze např. u *obchodních společností*, ať již osobních či kapitálových, které budou pravděpodobně

¹⁰¹ Dle Forejta: „jde jednak o zaměstnance, a jednak o osoby, které jsou v obdobném postavení, neboť na všemi těmito osobami lze vykonávat určitou kontrolu, dávat jim pokyny a vyžadovat, aby se řídily nastavenými pravidly a dodržovali zásady tzv. firemní kultury“ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde 2012. s. 81

¹⁰² Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 535

¹⁰³ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁰⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 39 - 40

¹⁰⁵ Předpokladem této konstrukce: „je jednak naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu, jednak deficit v kontrolní či řídicí rovině právnické osoby, a to buď ve formě zaviněného spáchaní trestného činu osobami v řídicím či kontrolním postavení, nebo ve formě zaviněného nedostatečného dohledu, kontroly či organizace“ jak uvádí důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁰⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 40

nejčastějšími pachateli trestného činu, lze shrnout do požadavků tzv. *péče řádného hospodáře*.¹⁰⁷

K závěru tohoto pojednání lze uvést, že institut přičítání¹⁰⁸ je nepostradatelnou podmínkou trestnosti právnických osob, která spočívá v naplnění alternativní skupiny objektivních podmínek.¹⁰⁹ Dále je třeba pro souvislost zdůraznit, že *formální* podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, jež jsou stanoveny v § 8 odst. 1, definují *podstatu jednání právnické osoby*, přičemž odst. 2 téhož ustanovení obsahuje jako další *materiální* podmínku požadavek *protiprávnosti*.¹¹⁰

Podle ustanovení § 8 odst. 3 „*Trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2.*“ Právnické osobě se rovněž trestný čin přičítá bez ohledu na to, zda a jak je fyzická osoba podle § 8 odst. 1 písm. a) – d) ZTOPO za spáchání přičitatelného činu trestně odpovědná.¹¹¹

4.2.3 Právnická osoba jako pachatel trestného činu

Právnické osoby, podobně jako tomu je u osob fyzických, mohou být zapojeny do trestné činnosti v podobě pachatelství nebo trestné součinnosti. ZTOPO zakotvuje *specifické pachatelství*,¹¹² kterého se může dopustit: „*právnická osoba, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v tomto zákoně*“, jak uvádí § 9 odst. 1).¹¹³ ZTOPO rovněž

¹⁰⁷ Bližší vymezení je upraveno jednak v § 159 odst. 1 NOZ, kde je zmíněn požadavek nezbytné loajality, s potřebnými znalostmi a pečlivostí, a také je tento požadavek zahrnut v § 55 odst. 1 ZOK, kde je obsažena formulace pravidla podnikatelského úsudku. Sigmundová, M., Janák, M., Lomnický, R., Blažek Červenková, P., *Péče řádného hospodáře v širším kontextu českého soukromého práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. s. 44 – 45

¹⁰⁸ Model přičitatelnosti se v různých modifikacích objevuje v zahraničních právních úpravách trestní odpovědnosti právnických osob. Příkladem může být např. Dánsko, Finsko, Polsko, Francie či Rakousko, Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁰⁹ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012., s. 39

¹¹⁰ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹¹¹ Jak stanoví § 8 odst. 4 písm. d)

¹¹² FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 44

¹¹³ Důvodová zpráva uvádí, že povaha právnické osoby vylučuje převzetí pojmu pachatelství z TZ, poněvadž pojetí pachatelství právnické osoby je vázáno na přičitatelnost škodlivého následku trestného činu. Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

zná formu *nepřímého pachatelství*, kdy právnická osoba jako nepřímý pachatel užije k provedení činu *jinou právnickou osobu* nebo *fyzickou osobu*, jak stanoví odst. 2) téhož článku.

U *spolupachatelství* je akcentován požadavek, který vyjadřuje spíše *označení kolektivní odpovědnosti* právnických osob, popř. jde z hlediska obecných trestněprávních předpisů o souběžné páchaní trestného činu, přičemž není vyloučeno ani zavinění z nedbalosti.¹¹⁴

O dalších formách *součinnosti* se ZTOPO nezmiňuje, přestože zde přicházejí zcela v úvahu. Tudíž se při posuzování možného trestného účastenství v podobě *organizátorství*, *návodu* či *pomoci* v účastenství, subsidiárně uplatní ustanovení § 24 TZ.¹¹⁵

Ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 je uvedeno, že: „*trestní odpovědnosti právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 a trestní odpovědnosti těchto fyzických osob není dotčena trestní odpovědnost právnické osoby. Byl-li trestný čin spáchán společným jednáním více osob, z nichž alespoň jedna je osoba právnická, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama.*“

Z výše uvedeného vyplývá, že mezi odpovědností fyzických a právnických osob není vztah vzájemnosti a závislosti, tzv. akcesority, ale vztah osamocení jedné odpovědnosti od druhé. Uplatní se tedy zde nová zásada *souběžné trestní odpovědnosti právnických osob*. Ta se uplatní pouze v těch případech, ve kterých může právnická osoba vystupovat jako pachatel¹¹⁶ trestného činu.¹¹⁷

Jak vyvozuje Jelínek: „...*znamená to, že dosavadní základní zásada českého trestního práva, zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby, se mění na zásadu souběžné trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby. Trestní odpovědnost fyzické osoby totiž není odvislá od odpovědnosti právnické*

¹¹⁴ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹¹⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 44

¹¹⁶ Pachatel ve smyslu ustanovení § 7 ZTOPO, který vyjmenovává celkem 84 zločinů a přečinů

¹¹⁷ Jelínek, J. a kolektiv.: *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 94

osoby a naopak.“¹¹⁸ Obě odpovědnosti jsou tudíž samostatné, jak také vyplývá z odlišných podmínek jejich odpovědnosti.

4.2.4 Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby

Právním nástupcem pro danou tematiku se obecně rozumí osoba, která v souladu s právem nabude práv či povinností a naopak jiná osoba těchto práv či povinností pozbyla *ex lege*.¹¹⁹ Tímto ZTOPO oproti TZ předpokládá doposud v českém trestním právu neznámý *institut přechodu trestní odpovědnosti* na právního nástupce, ustanovený v § 10 ZTOPO. Tento nový právní prvek lze podle mnohých autorů¹²⁰ označit za jeden z klíčových principů či zásad, na nichž spočívá celý ZTOPO.

Dle důvodové zprávy¹²¹ byla pro vytvoření podkladu této koncepce inspirace v rakouském právu, kde je tato problematika trestního nástupnictví právnických osob upravena v § 10 VbVG, rakouského zákona o odpovědnosti sdružení za trestné činy z roku 2005. Rakouský zákon upravuje přechod trestní odpovědnosti tak, že účinky spojené s trestní odpovědností právnické osoby nastávají vůči jejím právním nástupcům k okamžiku, kdy nástupnictví právnické osoby vznikne. K této povaze konstrukce právního nástupnictví právnických osob je třeba přihlídnout k právem vázaným specifickým postupům definovaných dle občanského nebo obchodního práva.¹²²

Podle § 10 ZTOPO trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. V případech, kdy přejde trestní odpovědnost dle § 10 odst. 2) na více nástupců: „*přihlédne soud při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nich přešly výnosy, užítky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, případně*

¹¹⁸ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 94

¹¹⁹ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49

¹²⁰ Např. FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 46

¹²¹ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹²² FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 46

i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s níž byl spáchán trestný čin.“

Právním nástupcem může být ve smyslu § 10 pouze právnická osoba, jak vyplývá z úpravy právního nástupnictví. Z povahy věci tak nelze, aby trestní odpovědnost právnické osoby přešla na osobu fyzickou, neboť její trestní odpovědnost je výlučně řídit úpravou v TZ.¹²³

ZTOPO zásadně nevyžaduje, aby v důsledku přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby, jejíž práva a povinnosti přechází na jejího právního nástupce, právnická osoba vždy zanikla. K zániku právnické osoby či k její přeměně může dojít pouze, připouští-li tak zákon, poněvadž se jedná o její osobní status. Vedle těchto případů může také dojít k převodu jejího majetku, majetkové hodnoty nebo také práv a povinností.¹²⁴ Jak doplňuje Forejt: „Není-li právní nástupnictví spojeno se zánikem původní právnické osoby, platí, že trestně odpovědná je vedle právního nástupce nadále i právnická osoba, která se dopustila trestného činu.“¹²⁵

S ustanovením o trestním nástupnictví právnických osob dle § 10 je úzce spjaté ustanovení § 32 ZTOPO,¹²⁶ které v odst. 11) definuje právní institut *přeměny*, kterým se pro účely zákona rozumí:

- „*sloučení,*
- *splynutí,*
- *rozdělení právnické osoby,*
- *převod jmění na společníka,*
- *změna právní formy právnické osoby*
- *přemístění sídla právnické osoby do zahraničí.“*¹²⁷

¹²³ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 52 - 53

¹²⁴ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49 - 50

¹²⁵ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem.* Praha. Linde 2012., s. 101

¹²⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 48

Případy vyplývající z § 32 odst. 11 ZTOPO jsou z povahy věci brány jako změna právnické osoby, která s sebou nese skutečnost přechodu právního nástupnictví na jednoho či více právních nástupců a nemusí tak vždy nutně znamenat zánik původní právnické osoby. *Změna právní formy právnické osoby a přemístění sídla právnické osoby do zahraničí*, jakožto přeměny právnické osoby, však vznik právního nástupnictví nepřipouštějí.¹²⁸

K přechodu trestní odpovědnosti dochází *objektivně*, to znamená bez ohledu na to, zda právnická osoba jakožto nástupce mohla vědět, že původní právnická osoba se dopustila spáchání trestného činu.¹²⁹ Trestní stíhání je tedy v zásadě možné vést proti všem právní nástupcům zaniklé právnické osoby, nehledě na to, zda na ně přešly užitky, výnosy a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, kvůli kterému se trestní stíhání vede. Případnou tvrdost úpravy lze omezit pomocí *aplikace zásady subsidiarity trestní represe* dle § 12 odst. 2) TZ.¹³⁰

V souvislosti s pojetím této koncepce vyvstává otázka, do jaké míry a jak široce bude brán zřetel na nástupnictví práv a povinnosti. Dle mého názoru není zcela určité, kam až zákonodárce chtěl věnovat tomuto institutu prostor. Domnívám se, že aplikace tohoto ustanovení vyvolá ještě řadu otázek a bude se považovat za nutné k němu vytvořit závazný výklad judikatury, eventuálně dotvoření legislativního řešení.

Jak uvádí pro doplnění důvodová zpráva:¹³¹ „*Právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, nemůže být do doby jeho pravomocného skončení zrušena a nemůže dojít k její přeměně, ani k jejímu zániku, s výjimkou případu, kdy by důsledky takového opatření byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu.*“ V takovém případě, by dle důvodové zprávy, trestní odpovědnost právnické osoby, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, přecházela na právního

¹²⁷ Pro doplnění, z. č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, dle kterého jsou nově umožněny *fúze* a další přeměny právnických osob. Např. rozdělení právnické osoby zde může mít formu *odštěpení*, v jehož důsledku právnická osoba nezaniká - § 243 téhož zákona.

¹²⁸ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012., s. 48

¹²⁹ Jak doplňuje Forejt, původní verze ZTOPO z roku 2004 podmiňovala přechod trestní odpovědnosti právnických osob skutečností, že právní nástupce věděl či k okolnostem vědět mohl, že právnická osoba, před vznikem nástupnictví, se dopustila trestného činu. V návrhu se tehdy vycházelo ze slovinské úpravy. FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha. Linde 2012., s. 100

¹³⁰ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 51

¹³¹ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

nástupce této osoby. Dojde-li však k přeměně nebo zrušení právnické osoby, aniž by tak povolil trestní soud, může státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu podat žalobu na vyslovení neplatnosti takového zrušení nebo přeměny.

Výše uvedené také platí obdobně dle § 10 odst. 4) ZTOPO, jenž také pamatuje na situaci právního nástupnictví *ve vykonávacím řízení*. Bude se tak *obdobně* postupovat i v případě, že dojde ke zrušení právnické osoby po pravomocném skončení trestního stíhání, což zřejmě předpokládá nové rozhodnutí ve smyslu § 32 odst. 8 v ustanoveních o řízení proti právnickým osobám v ZTOPO.¹³² Jak doplňuje Fenyk:¹³³ „*V případě, že bude původní právnická osoba již pravomocně odsouzena podle ZTOPO za spáchání trestného činu, přejde trestní odpovědnost na právního nástupce, vůči kterým bude pravomocné soudní rozhodnutí vykonáno.*“

Tomuto institutu jsem se v popisu této práce snažil věnovat značnou pozornost, neboť se domnívám, že tato koncepce pro řešení právního nástupnictví trestní odpovědnosti je klíčovým institutem, bez kterého by trestní odpovědnost ztrácela na smyslu, neboť lze usuzovat, že neexistence tohoto institutu by umožňovala snadné vyhnutí se trestní odpovědnosti a uloženému trestu. Pro jeho složitost se rovněž domnívám, že v budoucnu může vyvolat řadu otázek, na které bude muset odpovědět odborná veřejnost a praxe.

Jak ještě na závěr doplňuje Jelínek,¹³⁴ přijetím zásady přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce se tak nově mění *základní trestně právní vztah* mezi orgánem činným v trestním řízení a pachatelem spáchaného trestného činu. Doposud trestní právo neznalo trestněprávní odpovědnost právního nástupce pachatele trestného činu, neboť po smrti pachatele trestného činu docházelo k zániku trestně právního vztahu a zanikala tak práva a povinnosti vyplývající z onoho vztahu.

¹³² ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 53

¹³³ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 53

¹³⁴ Jelínek, J. a kolektiv.: *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy.* Praha: Leges, 2013, s. 95

4.2.5 Zánik trestní odpovědnosti právnických osob

Důvody pro zánik trestní odpovědnosti se považují za negativní podmínky trestnosti. Na rozdíl od okolnosti vylučující protiprávnost, důvody zániku trestní odpovědnosti existenci všech podmínek trestnosti předpokládají a teprve později zaniká trestní odpovědnost a také právo na potrestání.¹³⁵ Zanikne-li však takto trestní odpovědnost, neznamená to, že by nebyl způsoben trestný čin a že by tak nebylo možné z něho vyvodit důsledky, ať již trestně právní povahy nebo jiné, např. odpovědnost za škodu dle civilních předpisů.¹³⁶

ZTOPO zná dva důvody zániku trestní odpovědnosti právnických osob, a sice dle § 11 *účinnou lítost* a dle § 12 a 13 *promlčení trestní odpovědnosti*. V této souvislosti je také třeba připomenout skutečnost, že v průběhu trestního stíhání dle § 160 TR je právnická osoba, proti které se stíhání vede, omezená v možnosti svého zrušení, přeměny nebo zániku.¹³⁷

- *Účinná lítost* je jedním z důvodů zániku trestní odpovědnosti pachatele za spáchaný trestný čin, který lze uplatnit také u osob fyzických. Předpokladem tohoto institutu je již *dokonaný trestný čin*. Tím se rozumí takový, u kterého jsou naplněny všechny zákonné znaky skutkové podstaty.¹³⁸

Zákon dle názoru Šámala¹³⁹ u právnických osob rozlišuje „*obecnou účinnou lítost upravenou*“ upravenou § 11 ZTOPO a „*zvláštní případy účinné lítosti*“, které jsou upraveny pouze v TZ, kde pro tento zvláštní případ uvádí uplatnění § 242 TZ *o účinné lítosti ohledně trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné platby na základě* § 241 TZ nebo § 362 TZ *o účinné lítosti ohledně trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině*, jež je upravená v 361 TZ, neboť právnická osoba je za tyto činy, uvedené také v § 7 ZTOPO, odpovědná.

¹³⁵ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. Vydání. Praha: Novatrix, 2009, s. 445

¹³⁶ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha. Linde 2012., s. 109

¹³⁷ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha. Linde 2012., s. 110

¹³⁸ Jak zde dále doplňuje Šámal, Před dokonáním trestného činu se eventuálně uplatní ustanovení § 20 odst. 3, 4 TZ nebo § 21 odst. 3, 4 TZ o dobrovolném upuštění od přípravy či pokusu. Šámal, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 275

¹³⁹ Šámal, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 275 – 278

U *obecné účinné lítosti* je zánik trestní odpovědnosti založen na obligatorní zákonné podmínce *dobrovolného upuštění* od dalšího protiprávního jednání, jak je uvedeno v ustanovení § 11 odst. 1.ZTOPO. Tato dobrovolnost se musí dále vztahovat:

dle § 11 odst. 1 písm. a) buď k odstranění: „*nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, anebo škodlivému následku zamezila nebo škodlivý následek napravila,*“ odst. 1 písm. a) téhož ustanovení nebo:

písm. b) téhož, pakli-že právnická osoba: „*učinila státnímu zástupci“* nebo „*policejnímu orgánu o trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, mohlo být ještě odstraněno nebo škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno.*“ Alespoň jedna z těchto podmínek musí být nutně spojena s předpokladem dobrovolného zanechání protiprávního jednání, jak bylo již výše uvedeno.

Trestní odpovědnost účinnou lítostí na základě ustanovení § 11 odst. 2), však nezaniká u trestných činů: *přijetí úplatku (§ 331 TZ), podplacení (§ 332 TZ) nebo nepřímého úplatkářství (§ 333 TZ)*. Dle důvodové zprávy vyloučení tohoto institutu u těchto korupčních trestných činů vychází z požadavku orgánů mezinárodních organizací, které jsou pověřeny kontrolou plnění závazků smluvních stran vyplývajících z *Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (č. 25/2000 Sb.)* a *Trestněprávní úmluvy o korupci Rady Evropy (č. 70/2002 Sb.m.s.)*.¹⁴⁰

- *Promlčení trestní odpovědnosti* je druhým způsobem, kterým ZTOPO přímo odkazuje na úpravu TZ, konkrétně § 34, „*který platí obdobně*“ pro právnické osoby, jak uvádí ustanovení § 12 ZTOPO: „*Uplynutím promlčecí doby nezaniká trestní odpovědnost za trestný čin teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku), pokud byl spáchán za takových okolností, že zakládá válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva*“, jak předepisuje § 13 ZTOPO.

Zákon ZTOPO tak výslovně uvádí pouze tyto dva způsoby zániku trestnosti, avšak jsou i jiné důvody pro její zánik, které upravuje TZ. Jedná se tedy o způsoby, které se užijí obdobně jako u fyzických osob a sice:

¹⁴⁰ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

- Zánik trestnosti přípravy a pokusu (§ 20 odst. 3 a 4, § 21 odst. 3 a 4),
- Zánik účastenství (§ 24 odst. 3 a 4),
- Milost udělená prezidentem republiky ve formě abolice, dle § 62 písm. g) ÚS,
- Amnestie prezidenta republiky, dle § 63 písm. j) ÚS.¹⁴¹

4.3 Tresty a ochranná opatření

Právnícké osoby byly ještě donedávna trestněprávně významné pouze z pozice trestně procesní, kdy mohly být pouze iniciátory podnětů k trestnímu stíhání.

Ve spojení s účinností ZTOPO se však jejich postavení podstatně změnilo, když se samy staly trestně odpovědnými a tudíž i pro spáchání trestného činu stíhatelnými. Jak předesílá Kalvodová:¹⁴² „*Problematika sankčního systému patří ke stěžejním otázkám trestní politiky, neboť převážně jeho prostřednictvím se realizuje základní, tj. ochranná funkce trestního práva.*“

Jeden z důvodů pro zavedení trestní odpovědnosti a tím i ukládání trestních sankcí pro právnícké osoby spočívá v nedostatečné reakci správního postihu. Kdy „*správní reakce tradičního typu*“ již dostatečně nezabezpečuje represivní výsledky. Tyto reakce často bývají závislé na možných postupech státní správy a mohou také být předmětem vyjednávání, a tak dokonce mnohdy nebývají ani vykonávány, jak tvrdí Huber.¹⁴³

Základem systému¹⁴⁴ trestních sankcí je myšlen výčet jednotlivých sankcí, jejich uspořádání a vzájemné vztahy mezi nimi. Trestní sankce dle ZTOPO lze

¹⁴¹ Dle Forejta, není využití institutu milosti a amnestie u právníckých osob vyloučeno, avšak jsou zde pochyby, jestli by v tomto případě neztrácely svůj opodstatněný význam. FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde 2012., s. 109

¹⁴² Kalvodová, V., *Principy sankcionování právníckých osob (Evropa a Česká republika)*. In: Fryšták, M. (ed.), *Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 70 ISBN 978-80-210-5493-6

¹⁴³ Huber, B. *Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích)*. *Trestní právo*, 2000, č. 9, s. 7

¹⁴⁴ Český zákonodárce vycházel z plurality trestů, nikoli jako Nizozemí, Dánsko, Finsko, Rakousko či Švýcarsko, jejichž národní úpravy znají pouze jednu – peněžitou sankci: Jelínek, J. *a kolektiv.: Trestní odpovědnost právníckých osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 102

dělit na *tresty* a *ochranná opatření*. ZTOPO tudíž vychází z dualismu sankcí.¹⁴⁵ S ohledem na zásadu zákonnosti, *nulla poena sine lege*, lze uložit pouze ty tresty a ochranná opatření, jež jsou taxativně vyjmenovány v § 15 ZTOPO. Je zde tak vyjádřené ustanovení § 39 LPS, kdy: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“

Jak také doplňuje Kratochvíl,¹⁴⁶ v souvislosti s možností uložit právnické osobě trest či sankci došlo k novelizaci zákona o Rejstříku trestů.¹⁴⁷

4.3.1 Obecné zásady pro ukládání sankcí právnickým osobám

Zvyklostí v mezinárodních dokumentech¹⁴⁸ se v posledních letech stalo kvalitativní popisování intenzity sankcí ukládané právnickým osobám tak, že se požadovaly sankce účinné, přiměřené a odstrašující.¹⁴⁹

Obecné zásady pro ukládání sankcí právnickým osobám jsou stanoveny nejen přímo v ZTOPO jako tzv. *specifická hlediska*, jež vyplývají ze zvláštní povahy právnických osob, ale také jsou uvedeny v TZ.¹⁵⁰ Ten, jak stanoví § 1 odst. 2 ZTOPO, se použije subsidiárně, neboť některá obecná hlediska se vedle fyzických osob rovněž uplatní na osoby právnické. Toto pojetí se vztahuje k přiměřenosti trestu a ochranných opatření vymezených v ustanovení § 14 ZTOPO.

V odst. 1 téhož ustanovení ZTOPO je stanoveno, že při stanovení *druhu trestu* a jeho *výměry* je soud povinen přihlídnout:

- „*k povaze a závažnosti trestného činu,*

¹⁴⁵ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 61 - 62

¹⁴⁶ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 824

¹⁴⁷ Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění zákona č. 420/2011 Sb.

¹⁴⁸ Jak tuto terminologii např. obsahuje Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze dne 17. 12. 1997.

¹⁴⁹ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 60

¹⁵⁰ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 63

- *k poměrům právnické osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů.*“
- *zda právnická osoba „vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost,*
- *k působení právnické osoby po činu,*
- *zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu,*
- *k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby.*“¹⁵¹

Co se týče *ochranných opatření* nelze je, ve smyslu § 14 odst. 2, uložit právnické osobě: „*není-li přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu, jakož i jejím poměrům.*“ Konkrétním otázkám týkající se ochranných opatření bude následně věnována pozornost v podkapitole č. 4.3.4 této práce.

Při *ukládání trestních sankcí* by měl být brán ohled na důsledky nesené trestními sankcemi na třetí osoby, jak doplňuje ustanovení § 14 odst. 2, které konkretizuje obecná hlediska pro ukládání trestů a ochranných opatření, jež jsou uvedena v § 14 odst. 1 a 2. Vyžaduje se tedy, aby soud při ukládání sankcí přihlédl i k: „*důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby, zejména přihlédne k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právnické osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnické osoby.*“

Jak k tomuto ustanovení doplňuje Šámal,¹⁵² u právnických osob se předpokládá, že vstupují do početnějších vztahů se širším okruhem fyzických či jiných právnických osob. S výhradou negativního projevu sankcí a s ohledem na demonstrativní výčet, přicházejí dle Šámala v úvahu:

- a) *osoby poškozené trestným činem právnické osoby,*

¹⁵¹ Souhrn těchto kritérií, pro ukládání sankcí právnickým osobám, je obsažen v ustanovení § 14 odst. 1 ZTOPO

¹⁵² Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 329 - 330

- b) věřitelé právnických osob,
- c) další osoby např. zaměstnanci, členové apod., pokud ovšem právě jejich jednání nezakládá trestní odpovědnost právnické osoby dle § 8 odst. 1.

Jak předesílá Kocina:¹⁵³ „Sankce za spáchaný trestný čin právnickou osobou by neměla zasahovat do práv třetích osob, pokud to není, s ohledem na výrazný společenský zájem, nezbytně nutné, a neměla by narušovat nezbytnou právní jistotu osob, které se nepodílejí žádným způsobem na páchaní trestné činnosti právnické osoby v případě, že nabyly tyto osoby práva v dobré víře.“

4.3.2 Tresty a jejich ukládání

Právnické osobě lze uložit tresty a ochranná opatření zásadně samostatně nebo vedle sebe. U některých trestů a ochranných opatření nelze vedle sebe uložit určitou kombinaci sankcí, jako je to výslovně vyloučeno u uložení peněžního trestu vedle trestu propadnutí majetku či trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty vedle ochranného opatření zabrání těžce věci nebo jiné majetkové hodnoty.¹⁵⁴

Na základě ustanovení § 15 odst. 1 ZTOPO lze za trestné činy spáchané právnickou osobou uložit pouze tyto tresty:

a) Zrušení právnické osoby. Jedná se o nejpřísnější trest¹⁵⁵ pro právnickou osobu. V § 16 odst. 1 ZTOPO jsou stanoveny dvě podmínky, které musí být splněny kumulativně.

- První pozitivní podmínka vyžaduje, aby trestně odpovědná právnická osoba měla sídlo v České republice a pokud její činnost spočívala „zcela nebo převážně v páchaní trestného činu nebo trestných činů.“

¹⁵³KOCINA, J., 2008: Trestní odpovědnost právnických osob a práva třetích osob. In: Neckář, J., Radvan, M., Sehnálek, D., Valdhans, J.(eds), *Dny práva – 2008 – Days of Law*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1728.

¹⁵⁴ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 62

¹⁵⁵Tato sankce bývá označována jako tzv. sociální smrt či výjimečný trest pro právnické osoby. Jedná se tedy o obdobu trestu smrti pro osoby fyzické. Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 126 - 127

- Druhá *negativní podmínka*¹⁵⁶ představuje skutečnost, že uložení trestu zrušení právnické osoby není vyloučeno povahou této právnické osoby.

Právní mocí odsuzujícího rozhodnutí vstupuje právnická osoba do likvidace dle § 16 odst. 4 ZTOPO.

b) *Propadnutí majetku* je dalším trestem a dle mého názoru se jedná o druhý nejtěžší trest. Tento trest je rovněž možno vedle následujících tří uložit rovněž osobám fyzickým.

c) *Peněžitý trest*. Jedná se rovněž o majetkový trest stejně jako výše zmíněný.

d) *Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty*. Tento trest, stejně jako předchozí lze řadit mezi majetkové a může mít také preventivní dopady.

e) *Zákaz činnosti*. Tento druh trestu je založen na jistých omezeních, jež mají dle mého mínění především preventivní akcent.

f) *Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži*. Soud může uložit tento zákaz právnické osobě na *jeden rok až dvacet let*, dopustila-li se právnická osoba trestného činu v souvislosti s „uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení o veřejných zakázkách, koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži.“, jak objasňuje § 21 odst. 1. ZTOPO.

g) *Zákaz přijímání dotací a subvencí* přichází v úvahu, dopustila-li se právnická osoba trestného činu v souvislosti s podáváním či vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, či návratnou finanční pomocí nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním anebo s poskytováním nebo využíváním kterékoliv jiné veřejné podpory. Tento trest spočívá v tom, „že se právnické osobě po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje v soudem stanoveném rozsahu ucházet se o veškeré dotace“ a jiné následující položky, jež jsou vyjmenovány v předchozí větě. Tento trest zákazového typu lze dle § 22 odst. 1 ZTOPO uložit na *jeden rok až dvacet let*.

¹⁵⁶ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 126 - 127

Tento a také výše zmíněný trest může soud uložit, jestliže „*vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba*“, dle § 21 odst. 2 a § 22 odst. 2. ZTOPO.

h) Uveřejnění rozsudku spočívá v tom, „že právnická osoba nechá na své náklady pravomocný odsuzující rozsudek nebo jeho vymezené části uveřejnit v soudem určeném druhu veřejného sdělovacího prostředku, a to s uvedením údajů obchodní firmy nebo názvu právnické osoby a jejího sídla.“, dle § 23 odst. 2. ZTOPO

Dle mého názoru se jedná o jistý stigmatizační trest, jenž se má dotknout veřejného mínění a následně se poté projevit na dalším osudu odsouzené právnické osoby.

Trest zrušení právnické osoby a poslední tři jmenované lze označit za *specifické tresty*, jež mohou být uloženy pouze právnickým osobám. Jejich úprava je tak komplexně stanovena ZTOPO. Tímto způsobem zakotvuje těchto osm druhů trestů, z nichž pouze čtyři je možno na základě TZ uložit fyzickým osobám: *propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti*, jak též stanoví § 52 odst. 1 TZ.

4.3.3 Zánik výkonu trestu a účinků odsouzení

Zánik výkonu trestu u právnických osob může nastat až po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, kterým byl trestně odpovědné právnické osobě uložen trest.¹⁵⁷ *Promlčení* je jediný způsob, který v ustanovení § 24 upravuje ZTOPO, nejedná se tedy o úpravu komplexní, nýbrž pouze uvádí nezbytné odchylky od příslušných ustanovení TZ, jež se na ostatní případy užije subsidiárně, není-li tak z povahy věci vyloučeno.¹⁵⁸

Zánikem odsouzení se rozumí *speciální úprava* nového institutu vytvořeného pro účely ZTOPO, neboť v případě právnických osob nemohlo být

¹⁵⁷ Je zde tak nutné odlišení od zániku trestní odpovědnosti, o kterém bylo již pojednáno v jiné části této práce.

¹⁵⁸ FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha. Linde 2012, s. 227

použito ustanovení o zahlazení odsouzení pachatele, jež se může týkat pouze osob fyzických.¹⁵⁹ Význam institutu spočívá v tom, že se ve smyslu ustanovení § 27 ZTOPO na odsouzenou právnickou osobu hledí, jako by nebyla odsouzena, jestliže od právní moci odsuzujícího rozsudku uplynula doba uvedená v § 24 ZTOPO. V tomto případě tedy vzniká *fikce neodsouzení*, pro kterou jsou zásadní *rozhodné doby*, jež jsou jinak stanovené než pro promlčení výkonu trestu právnických osob.¹⁶⁰

Pokud by právnické osobě bylo uloženo více druhů trestů, odvíjí se tato rozhodná doba od toho trestu, pro který platí doba nejdelší, stanovená dle § 24 ZTOPO. Ve smyslu citovaného § 27 se tato doba *nestaví ani nepřerušuje*.¹⁶¹

4.3.4 Ochranné opatření

ZTOPO, jak již bylo řečeno, vychází z dualismu trestních sankcí.¹⁶² Ochranné opatření je tudíž vedle trestu jednou z těchto sankcí. Cílem je zde, stejně jako u samotného trestu, zajistit ochranu společnosti.¹⁶³ Oproti trestům jsou u ochranných opatření patrná určitá specifika odlišující je od trestu, neboť neobsahují morální odsouzení činu. Na rozdíl od trestu mohou být ukládána i těm osobám, u kterých nebyla uznána vina za trestný čin.¹⁶⁴

O ochranných opatřeních se rozhoduje vždy podle zákona, který je účinný v době, kdy se o opatřeních rozhoduje. Za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit pouze jediné ochranné opatření, a to *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*, ve smyslu § 15 odst. 2 a spojení § 26 ZTOPO.

V tomto případě zákon zcela odkazuje na podmínky určené TZ, aniž by tak v uvedeném ustanovení stanovil jakoukoli odchylku. Je tak zdůrazněno, že

¹⁵⁹ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 172

¹⁶⁰ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 92

¹⁶¹ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 92

¹⁶² Stejně jako TZ, odkaz na § 36 TZ

¹⁶³ Účel ochranných opatření není v TZ ani ZTOPO výslovně uveden.

¹⁶⁴ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 118

ochranné opatření u právnických osob se týká nejen *vlastního zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty* (§ 101 ZT spojené § 70 TZ), ale také *zabránění náhradní hodnoty* (§ 102 ZT), *zabránění spisů a zařízení* (§ 103 TZ) či *pozměnění věci nebo jiné majetkové hodnoty, odstranění určitého zařízení, označení nebo provedení jiné změny nebo omezení dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou* (§ 101 odst. 4 a 5 TZ)¹⁶⁵ Zde je však žádoucí připomenout, že ustanovení ZTOPO mají primární povahu vůči TZ a TR.

V již citovaném znění § 14 odst. 2 ZTOPO je uvedeno, že: „*ochranné opatření nelze právnické osobě uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, jakož i jejím poměrům.*“ Tímto je zde negativně vyjádřena zásada *přiměřenosti* při ukládání ochranných opatření. Jak doplňuje Jelínek,¹⁶⁶ zásada *přiměřenosti* „*brání přepínání trestní represe při aplikaci ochranného opatření právnické osobě.*“

Výkon ochranných opatření se nepromlčuje a také se tato opatření ani nezahlazují a nemohou být ani prominuta cestou milosti.¹⁶⁷

4.4 Důvody pro zavedení a praktické využití úpravy

Trestní odpovědnost právnických osob byla ještě do nedávna neznámou formou odpovědnosti pro pojetí českého právního řádu. Považuji tedy za vhodné uvést zde důvody a souvislosti pro její zavedení a rovněž poukázat na postavení právnických osob v současném globálním světě.

Jak uvádí Jelínek,¹⁶⁸ důvody, jež vedly k zavedení nové kriminalizace právnických osob do českého právního řádu, jsou zejména kriminálně politického charakteru. Povaha tohoto odůvodnění je tak spojená s rozvojem moderní průmyslové společnosti, celosvětového srůstání a přibližování ekonomik a v neposlední řadě s rozmachem společenských aktivit právnických osob. Velké

¹⁶⁵ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 89

¹⁶⁶ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 119

¹⁶⁷ Jelínek, J., Herzeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 119

¹⁶⁸ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 81

společnosti tak v současné době disponují rozsáhlým hospodářským, společenským a politickým vlivem.¹⁶⁹ Z uvedeného vyplývá větší možná frekvence reálného ohrožení hospodářské stability, lidských práv a životního prostředí.¹⁷⁰

Ve společnosti se neustále naskýtají nové druhy protisociálních aktivit právnických osob např. v oblasti životního prostředí, bezpečnosti práce, ochrany spotřebitele, nakládání s nebezpečnými látkami či ochrany hospodářské soutěže.¹⁷¹ Trestná činnost se objevuje především v oblasti ekonomické a hospodářské. V oblasti obchodního a občanského práva se nositelé práv a povinností zřídka objevují v pozici pachatele osobně, ale kamuflují se jako podnikatelské subjekty, jež jsou mezi sebou obvykle smluvně propojené.¹⁷²

Jedním z důvodů prosazení odpovědnosti právnických osob byla obvyklá nemožnost prosazení individuální trestní odpovědnosti. Jedná se o případy, kdy v řadě spáchaných trestných činů právnickou osobou by bylo velmi obtížné nalézt konkrétní fyzickou osobu, která by tak nesla odpovědnost za spáchaný trestný čin. Jak zde argumentuje Jelínek:¹⁷³ „*V těch případech, kdy se podaří zjistit konkrétního viníka a pohnat jej k trestní odpovědnosti, ukazuje se individuální trestní represe jako neúčinná a účinné nebývá ani preventivní působení pohrůžky trestem.*“ Postih těchto konkrétních fyzických osob, které jednají za právnické osoby, se tak nejeví jako zcela účinný. Čím je silnější podniková decentralizace, tím je náročnější vypátrat viníka. Potřeba postihu právnických osob tedy může souviset i s mnohdy složitou a neuspořádanou hierarchií ve společnostech.¹⁷⁴

V souvislosti se zavedením trestnosti právnických osob v České republice je rovněž žádoucí připomenout mezinárodní trend a tendence zavádění možnosti trestního stíhání právnických osob.¹⁷⁵ Je zde však nutné vyzdvihnout vliv

¹⁶⁹ Wells, C., *Corporations and Criminal Responsibility*. Oxford, University Press, 2001, s. 150

¹⁷⁰ Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Linde Praha, a.s., 2007, s. 81

¹⁷¹ Šámal, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 12

¹⁷² Kotrecová, A., Kačáni, M., Kordík, M. *Trestná zodpovednosť právnických osôb, argumenty pre a proti*. In: Půry, F. (ed.), *Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě vnitrostátní a evropské aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 192

¹⁷³ Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Linde Praha, a.s., 2007, s. 88

¹⁷⁴ Kotrecová, A., Kačáni, M., Kordík, M. *Trestná zodpovednosť právnických osôb, argumenty pre a proti*. In: Půry, F. (ed.), *Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě vnitrostátní a evropské aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 192

¹⁷⁵ Obdobně i země jako je Japonsko, Korea a Čína uznaly od sedmdesátých let trestní odpovědnost korporací, avšak jen zřídka ji uplatnili v praxi, Huber, B. *Trestní odpovědnost*

a apelaci na splnění závazků vyplývajících z evropských aktů a mezinárodních smluv Českou republikou, jež budou důkladněji demonstrovány v páté části této práce.

4.5 Možná úskalí úpravy a otázky aplikace

Negativní důsledek stíhání právnické osoby by mohl nastat, pokud by policejní orgán při prověřování skutečností, jež důvodně nasvědčují spáchání trestného činu právnickou osobou, nepostupoval dostatečně důsledně. Mohlo by tak docházet k účelovým trestním oznámením či jiným podnětům, i když by nebyly naplněny důvody dle § 160 odst. 1 TR a tím by tak mohlo dojít ke *zneužívání ZTOPO*. Tímto by se trestní odpovědnost právnických osob mohla negativně promítnout do nežádoucích snah dosáhnout alespoň trestního stíhání v rámci nekalého konkurenčního boje, například při získávání veřejných zakázek, dotací či v jiných případech. Již samotné trestní stíhání by mohlo pro stíhanou právnickou osobu mít důsledek vyřazení z konkrétní veřejné soutěže nebo dokonce z celého konkurenčního boje v obchodní sféře.¹⁷⁶

Z výše uvedeného se domnívám, že v důsledku případného zneužití ZTOPO by mohlo docházet k výraznému ohrožení zdravého podnikatelského prostředí v České republice. Aby této nežádoucí praxi bylo předcházeno, bude zde nezbytný důsledný výkon dozoru státního zástupce nad zachováním zákonnosti při postupech před zahájením trestního stíhání.

Pokud však soud uzná právnickou osobu vinou za spáchání trestného činu, poté uložení z kteréhokoli trestu může velmi citelně narušit další chod a fungování běžné činnosti právnické osoby. Jestliže například soud uloží právnické osobě trest *zákaz činnosti*, dle § 15 odst. 1 písm. e) či *propadnutí majetku* dle § 15 odst. 1 písm. b) podle ZTOPO, může to do svých důsledků být nepříliš

korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). Trestní právo, 2000, č. 9, s. 2

¹⁷⁶ Vantuch, P. Parlament schválil trestní odpovědnost právnických osob. Trestní právo, 2011, č. 11, s. 13

odlišné od uložení nejpřísnějšího trestu, jímž je *zrušení právnické osoby* podle § 15 odst. 1 písm. a).¹⁷⁷

S nově zavedenou trestní odpovědností právnických osob a rovněž s novou zásadou *kolektivní odpovědnosti*, která je svým způsobem pro české trestní právo revoluční, se může dospět i k situaci, kdy postih může dopadnout i na osoby, které delikt nezavinily a to ani z nedbalosti. Trestněprávní sankce tudíž může být spojena se sociálními dopady,¹⁷⁸ neboť např. zrušení právnické osoby se dotkne jejích zaměstnanců.¹⁷⁹ V případě akciových společností se dopad sankce může také vztahovat na všechny jejich akcionáře a ohledně obchodních partnerů i na vymahatelnost jejich pohledávek. Může se tedy nabízet otázka, kdo by pak v určitých případech byl vlastně potrestán více.¹⁸⁰

Negativním pohledem na přijetí úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, je tedy skutečnost, že sankce ukládané právnickým osobám se mohou citelně projevit na postižení nevinných *třetích osob*, které neměly s deliktem postižené právnické osoby nic společného.¹⁸¹ Zájem státu na potrestání pachatelů trestných činů se tudíž může dostat do kolize s jinými stejně významnými společenskými zájmy.¹⁸²

Problém v určité nedokonalosti úpravy ZTOPO by se mohl spatřovat v koncepci sankcionování právnických osob, kde mimo jiné ustanovení formulace *obecných kritérií pro ukládání trestů* v požadavku § 14 odst. 1 poukazuje, že při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud: „*zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost.*“

¹⁷⁷ Vantuch, P. Parlament schválil trestní odpovědnost právnických osob. Trestní právo, 2011, č. 11, s. 14

¹⁷⁸ K obdobné situaci však může dojít podle stávající právní úpravy i v případě, že trest je uložen fyzické osobě - podnikateli, jak se uvádí v důvodové zprávě, Sněmovní tisk 647/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁷⁹ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 100

¹⁸⁰ VIDRNA, Jan. Akciová společnosti, vstaňte a poslyšte rozsudek jménem republiky. Trestní právo., XV., 6/2011, s. 14 – 15

¹⁸¹ KOCINA, J., 2008: Trestní odpovědnost právnických osob a práva třetích osob. In: Neckář, J., Radvan, M., Sehnálek, D., Valdhans, J.(eds), *Dny práva – 2008 – Days of Law*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1727 – 1728.

¹⁸² Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 100

Toto ustanovení zde svou povahou vzbuzuje pochyby, zda tu není rozpor s principem *rovnosti před zákonem*.¹⁸³

Taková právní úprava obecných požadavků pro ukládání trestů by mohla mít v právní praxi za následek zvýhodnění všech společností s větším počtem zaměstnanců, všech akciových společností a také těch společností, které jsou silně zadlužené, neboť čím větší dluh, tím výhodnější *priměřenost*.¹⁸⁴

Navíc ZTOPO ani důvodová zpráva neuvádějí žádná kritéria pro posouzení, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický význam, či nikoli. Pojem „*činnost ve veřejném zájmu*“ použitý v zákoně je tak dle Jelínka¹⁸⁵ krajně neurčitý.

Vzhledem ke skutečnosti, že se aplikace ZTOPO ještě zdaleka nemůže plně opřít o dlouhodobou praxi a judikaturu, která doposud chybí, je dle mého názoru jen otázkou času, jaké další otázky ohledně aplikace trestní odpovědnosti právnických osob vyvstanou a jak se bude dále ubírat cesta uplatnění tohoto nového institutu.

Jak uzavírá Vidrna:¹⁸⁶ „*Kombinace tradičních a nových právních nástrojů může v praxi vést ke vzniku situací, jejichž řešení nebude na první pohled jednoznačné. Je tak nutné předpokládat střety názorů zejména mezi těmi, kdo stíhají, a těmi, kdo hájí.*“

4.6 Úvahy de lege lata a de lege ferenda

Ve spojitosti s tak složitým tématem jako je zavedení odpovědnosti právnických osob za delikty a možnosti jejich následného postihu se nabízí celá řada otázek. Na tyto otázky však neexistuje jednoznačná odpověď, která není ani cílem této práce. Je zde pouze prostor pro pouhé zamyšlení nad různými variantami či klady a zápory. Za nejzákladnější otázku považuji samotný výběr právní *koncepce* pro

¹⁸³ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 110

¹⁸⁴ VIDRNA, Jan. Akciová společnosti, vstaňte a poslyšte rozsudek jménem republiky. Trestní právo., XV., 6/2011, s. 14

¹⁸⁵ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 110

¹⁸⁶ VIDRNA, Jan. K aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Právní rádce. 2012, 06/2012, s. 7

řešení odpovědnosti právnických osob a také otázku *rozsahu* odpovědnosti právnických osob.

A)

Problém nejvhodnějšího modelu řešení byl probírán na odborných diskuzích na poli jednotlivých národních úprav již celá léta. V současnosti v Evropě však převládá pojetí tzv. *pravé* trestní odpovědnosti právnických osob, tedy ten princip, na kterém je postavena trestnost společností i v České republice.¹⁸⁷

Co se týče tzv. *nepravého* pojetí trestní odpovědnosti právnických osob, které je dosavadně upraveno na Slovensku, vnímám tuto možnost jako případně nejméně vhodnou variantu pro řešení stíhání právnických osob v České republice. Neboť jak poukazuje Jelínek,¹⁸⁸ tento způsob je vázán na individuální trestní odpovědnost *konkrétní fyzické osoby*, která však nemusí být mnohdy známa. Navíc tento způsob, který uplatňuje pouze zvláštní sankce, nastupuje až poté, co je již rozhodnuto o trestném činu té či oné konkrétní osoby. V té době však už nemusí vlastnit právnická osoba žádný majetek, který by bylo možno postihnout onou zvláštní sankcí.

Z toho důvodu se domnívám, že zmíněný způsob *nepravé* odpovědnosti není dosti efektivním řešením v boji proti jevům hospodářské a finanční kriminality právnických osob. Jiný pohled však zastávám na řešení dané problematiky formou *regulace správního práva*.

S tímto řešením se setkáváme v Německu. V tomto případě se vlastně vůbec nejedná o trestní odpovědnost právnických osob, přesto tato úprava v mezinárodním kontextu splňuje požadavek, aby právnickým osobám byly ukládány účinné, přiměřené a odstrašující sankce, jak požadují i mnohá rámcová rozhodnutí Rady EU.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 34

¹⁸⁸ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 101 - 102

¹⁸⁹ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 185

V argumentaci Šámal¹⁹⁰ považuje správní trestání jako: „*efektivnější, rychlejší a hospodárnější, než příliš zformalizované, těžkopádné a nákladné trestní řízení.*“¹⁹¹ Spatřuje zde mimo jiné i tu výhodu, že správní orgány jsou lépe a odborněji kvalifikovány k řešení takto složitých skutkových otázek ohledně právnických osob.

S výše zmíněným argumentem se zcela ztotožňuji, nicméně mám také potřebu dodat, že současná situace v oblasti správního práva by nebyla schopná zcela pojmut složitou problematiku odpovědnosti právnických osob za spáchané delikt ní činy. Aplikované řešení prostřednictvím správního vzoru, jak je tomu v Německu, by tudíž vyžadovalo nutné přepracování zákonné úpravy českého správního práva, na něž v současné době není dle mého mínění Česká republika zcela připravena.

Nedostatečná úprava delikt ní odpovědnosti právnických osob prostřednictvím mimo trestních norem a nedostatečná propracovanost mimo trestních řízení tak předznamenala důvod, proč nebyla zavedena možnost řešit delikt ní odpovědnost právnických osob prostředky správního práva.¹⁹² Tudíž se na základě uvedeného domnívám, že si předkladatelé správně zvolili koncept *pravé* trestní odpovědnosti právnických osob, který byl po několika peripetiích úspěšně prosazen.

B)

Samotný rozsah trestní odpovědnosti je pro mne druhou nejzákladnější otázkou. V současné době je dle ustanovení § 7 ZTOPO vyjmenováno celkem 84 trestných činů, jichž se mohou dopustit právnícké osoby. Z hlediska určení vymezení trestní odpovědnosti při tvorbě trestní odpovědnosti právnických osob se mohla česká legislativa ubírat hned několika směry.

- Při tvorbě původního konceptu nebyla např. vyloučena varianta, která by skýtala možnost výčtu taxativních trestných činů v ZTOPO doplněnou o další zvláštní skutkové podstaty trestných činů, kterých se může dopustit pouze

¹⁹⁰ Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 16

¹⁹¹ Nicméně si je zde také Šámal vědom mnohem účinnějších procesních prostředků při nalézání objektivní pravdy a prosazení účelu řízení, jež jsou typické pro tradiční trestní řízení. Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 14

¹⁹² Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 94 - 97

právnícká osoba.¹⁹³ Co se týče tohoto návrhu, nepřipadal by mi nepoužitelný, ale spíše si nedovedu reálně představit povahu trestných činů, jichž by se mohla dopustit pouze právnícká osoba.

- Přístup k určení rozsahu trestnosti také nabízel řešení koncepce, které by se vztahovalo na všechny trestné činy uvedené v TZ, za které odpovídají jinak osoby fyzické, avšak s výjimkou těch trestných činů, kterých se právnícké osoby dopustit z povahy věci nemohou. Případně by zde mohl být doplněn demonstrativní výčet činů, kterých se může dopustit pouze právnícká osoba, jak uvádí Vantuch.¹⁹⁴ Tato varianta mi však nepřipadá jako reálná, neboť se domnívám, že je velmi těžké přesně určit, jakých trestných činů se právnícké osoby dopustit mohou a kterých naopak nemohou. Nehledě na fakt, že trestní odpovědnost právníckých osob se do českého právního řádu zavádí jako institut zcela nový. Není tedy naprosto jasné, jaké bude mít tento nový prvek v českém právním systému určené místo. Mohu tudíž předpokládat, že toto pojetí by se na úplném začátku trestní odpovědnosti právníckých osob v České republice mohlo jevit jako neobratné.

Dle mého pohledu je současné řešení rozsahu trestní odpovědnosti právníckých osob formou taxativního výčtu zřejmě nejefektivnějším možným řešením. Zejména se domnívám, že jediný taxativní výčet trestných činů uvedený v jednom zákoně ZTOPO bude přehlednějším a jasnějším řešením pro širokou veřejnost v oblasti působení právníckých osob. Tyto osoby již budou muset přijmout myšlenku možného rizika trestního stíhání a uplatnit snahu vytýčení určitých mantinelů a preventivních opatření, kterými by odvrátili protiprávní jednání uvnitř svých struktur.

Pro potřeby ochrany před možnými trestnými činy právníckých osob bych uvítal, kdyby právnícké osoby byly trestně stíhatelné za všechny hospodářské trestné činy, neboť se domnívám, že případná trestní stíhání právníckých osob budou z povahy věci nejvíce patrná právě v hospodářské a majetkové oblasti.

Díky novému zákonu o trestní odpovědnosti právníckých osob se konkrétní pachatelé vybraných druhů trestných činů již nebudou moci skrývat

¹⁹³ Král, V. K trestní odpovědnosti právníckých osob – východiska, obsah a systematika zákonné úpravy. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 8, s. 222

¹⁹⁴ Vantuch, P. K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob. *Trestní právo*, 2003, č. 10, s. 3

za činnost obchodních společností ani jiných právnických osob. Můžeme jen doufat, že tento zákon v praxi nebude zneužíván a naopak přispěje např. ke zlepšení kultury v podnikání a bude představovat účinnou překážku v boji proti kriminalitě právnických osob.

5 MEZINÁRODNÍ A EVROPSKÁ ÚPRAVA

V druhé polovině 20. století myšlenky trestní odpovědnosti právnických osob začaly postupně pod vlivem angloamerického práva prostupovat do právních úprav jednotlivých evropských zemí. Důvodem byla potřeba postihnout konkrétní právnickou osobu, a to zejména za okolností, kdy pro trestný čin není možné trestně stíhat a odsoudit fyzickou osobu, nebo za situace, kdy odpovědnost fyzických osob není z hlediska trestního práva dostačující.¹⁹⁵ Kontinentální úprava tak byla přijímána jednotlivými národními úpravami z vlastní iniciativy těchto států a jednak také z apelu mezinárodních závazků.

5.1 Mezinárodní smlouvy OSN, OECD a Rady Evropy

V České republice byly před přijetím ZTOPO dle důvodové zprávy¹⁹⁶ vyhlášeny již tyto smlouvy, které kladly požadavky na Českou republiku pro zavedení postihu právnických osob:

- *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu*, která byla přijata rezolucí Valného Shromáždění OSN dne 9. prosince 1999. Česká republika uložila ratifikační listinu dne 27. prosince 2005. Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 26. ledna 2006 (Sdělení MZV č. 18/2006 Sb.m.s.).
- *Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích* (Paříž, 17. prosince 1997), která byla sjednána a je monitorována v rámci OECD.¹⁹⁷ Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 21. března 2000 (Sdělení MZV č. 25/2000 Sb.m.s.).
- *Trestněprávní úmluva o korupci* (Štrasburk, 27. ledna 1999, ETS no. 173), která byla sjednána a je monitorována v rámci Rady Evropy. Česká republika uložila ratifikační listinu dne 8. září 2000; úmluva vstoupila v platnost 1. července 2002 (Sdělení MZV č. 70/2002 Sb.m.s., ve znění sdělení MZV č. 43/2009 Sb.m.s.).

¹⁹⁵ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 517

¹⁹⁶ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, část č. 1/2 N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁹⁷ Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, jehož je ČR členem

Kromě podstatných závazků vyplývajících z výše uvedených smluv je také důležité zmínit, že v důsledku původní absence právní úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob za trestné činy Česká republika neratifikovala smlouvy, či nepřistoupila k několika dalším smlouvám.¹⁹⁸ Jak doplňuje Kratochvíl:¹⁹⁹ „S přihlédnutím k požadavkům na mezinárodním poli a k tendencím v kontinentální právní úpravě se předpokládá zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob jako výraz skutečnosti, že právní řád musí umožnit účinné sankcionování protiprávních jednání korporací, tedy subjektů, které ovlivňují a kontrolují většinu oblastí života společnosti.“

5.2 Odpovědnost právnických osob ve světle Evropské unie

V rámci diskuzí o účinnějším boji proti hospodářské a ekologické kriminalitě se tato témata stávala čím dál aktuálnějšíma ve spojení s otázkou možnosti zavedení trestní odpovědnosti korporací a podniků. Zvláštní význam si tak Evropská rada získala v období let 1979 a 1982 v prvních usneseních a doporučeních o možnosti zavedení konceptu trestní odpovědnosti. Tato doporučení se mimo jiné také týkala úlohy ochrany spotřebitele či doporučení členskými státy o odpovědnosti za trestné činy spáchané v rámci výkonu jejich činností.²⁰⁰

V následujícím období se z pojetí úpravy trestní odpovědnosti právnických osob vycházelo z doporučení obsažených v *druhém protokolu* ze dne 19. 6. 1997 k *Úmluvě o ochraně finančních zájmů ES*, který rovněž upravuje i trestní odpovědnost právnických osob a ze společného postupu ze dne 22. 12. 1998, o korupci v soukromém sektoru, který ukládá přijetí opatření, kterým by bylo možné činit právnické osoby odpovědnými a ukládat jim tak trestněprávní sankce.²⁰¹

¹⁹⁸ Důvodová zpráva, Sněmovní tisk 285/0, dostupné z: <http://www.psp.cz>

¹⁹⁹ Vanduchová, M., Hořák, J. a kolektiv autorů. Na křižovatkách práva. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 260

²⁰⁰ Huber, B. Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). Trestní právo, 2000, č. 9, s. 4

²⁰¹ Šámal, P. K trestní odpovědnosti právnických osob. In Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 198

Z jiných právních aktů EU obsahujících závazek ke kriminalizaci některých protispolečenských činů a k postihu právnických osob za jejich spáchání jsou zde příkladem uvedena tato rámcová rozhodnutí a směrnice:²⁰²

- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2000/383/SVV ze dne 29. května 2000 o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (čl. 1, 8, 9);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2001/413/SVV ze dne 28. května 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků (čl. 1, 7, 8, 9);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2002/475/SVV ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu (čl. 7, 8, 9) ve spojení s Rámcovým rozhodnutím Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění Rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu;*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2002/629/SVV ze dne 19. července 2002 o potírání obchodování s lidmi (čl. 4, 5, 6);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2002/946/SVV ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu (čl. 2, 3, 4);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji s korupcí v soukromém sektoru (čl. 1, 5, 6, 7);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (čl. 1, 6, 7, 8);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami (čl. 1, 6, 7);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady EU 2005/222/SVV ze dne 24. února 2005 o útocích proti informačním systémům (čl. 1, 8, 9, 10);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti (čl. 5, 6);*
- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí (čl. 6, 7);*
- *Rámcové rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva (čl. 5, 6);*

²⁰² Důvodová zpráva, Sněmovní tisk [285/0](#), dostupné z: <http://www.psp.cz>

- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.*

Vstupem České republiky do Evropské unie na ni členstvím přešla celá řada závazků a bylo tak nutno jim vyhovět. Nicméně v této souvislosti je třeba zdůraznit, že v žádném z výše uvedených dokumentů či právních předpisů není obsažen kategorický požadavek na zavedení výlučně trestněprávních (kriminálních) sankcí pro právnické osoby. Mezinárodní smlouvy a rovněž akty ES/EU také umožňují variantu soukromoprávního postihu právnických osob za protiprávní jednání v nich uvedené. Této možnosti však žádný stát doposud nevyužil.²⁰³

5.3 Corpus Juris

V průběhu devadesátých let minulého století došlo v důsledku stále většího sblížování skutkových podstat trestných činů v národních právních řádech prostřednictvím evropského práva či mezinárodních smluv k uchopení myšlenky celoevropského trestního práva. Na základě tohoto pojetí se na žádost Evropského parlamentu a pod záštitou Generálního ředitelství pro finanční kontrolu při Evropské komisi vyslovil požadavek na vytvoření tzv. Evropské právní oblasti (*European Judicial Area*), který vyústil k vytvoření a vypracování návrhu trestního kodexu k zajištění ochrany finančních zájmů Evropské unie zvaného *Corpus Juris*.²⁰⁴

Výsledkem činnosti byla první verze projektu z roku 1997 a následující nová studie z roku 2000, jež také stála na možnostech realizace verze první. Obě verze *Corpus Juris* pojednávají mimo jiné o institutu trestní odpovědnosti právnických osob. Původní a nové pojetí konceptu nevykazují v podstatě žádné zásadní rozdíly.²⁰⁵ V čl. 13 odst. 1 CJ, dříve čl. 14, stojí: „*Trestné činy podle čl. 1*

²⁰³ Vanduchová, M., Hořák, J. a kolektiv autorů. Na křižovatkách práva. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 258

²⁰⁴ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 134

²⁰⁵ Kratochvíl, V., České trestní zákonodárství a *Corpus Juris* 2000 se zvláštním zřetelem na hospodářské trestní právo a trestnost právnických osob. In Kratochvíl, V., Löff, M. Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 70 - 73

- 8 mohou být spáchány právními osobami a takovými organizacemi, které mají podle zákona právní subjektivitu a mohou být vlastníky, jestliže byl trestný čin spáchán v jejich prospěch některým jejím orgánem, (statutárním) zástupcem nebo kýmkoliv, kdo jejich jménem jedná (jednat může) nebo má zákonné či faktické rozhodovací kompetence.²⁰⁶

Corpus Juris má však charakter pouhého projektu a nemá právní závaznost. Nicméně obsah ustanovení o trestní odpovědnosti právnických osob zde v sobě vyjadřuje mezinárodní tendenci k unifikaci právní úpravy této problematiky.²⁰⁷ V tomto tak spatřuji důležitost tohoto dokumentu v rámci tématu o trestní odpovědnosti právnických osob.

5.4 Právní úprava ve vybraných zemích

V rámci kontinentálního právního okruhu jak bylo zmíněno výše, lze rozlišovat tři možná pojetí koncepce trestní odpovědnosti právnických osob, a sice *pravou* či *nepravou trestní odpovědnost právnických osob* anebo zcela *jiný způsob regulace protiprávní činnosti* těchto osob, jež budou dále představeny v této části práce.

Pravá trestní odpovědnost se vyznačuje úpravou trestní odpovědnosti v trestním zákoně, příkladem je: Francie, Nizozemí, Dánsko, Finsko a další státy. Druhou možností v pojetí pravé trestní odpovědnosti představuje úprava této problematiky ve zvláštním zákoně jako např. v Polsku, Maďarsku, Slovinsku či třeba také v Rakousku. Právníkům osobám jsou tak ukládány v rámci trestního řízení trestní sankce. Systém jednotlivých národních úprav se však ohledně vymezení okruhu právnických osob, jež podléhají trestnosti, liší.²⁰⁸

Česká republika v současné době patří do okruhu *pravé trestní odpovědnosti*, kde je koncepce řešena speciálním ZTOPO vůči subsidiárnímu postavení TZ. Dalšími dvěma koncepcemi trestnosti v kontinentální právní kultuře bude věnována pozornost v následujících pojednáních o *Slovensku*, které si původně

²⁰⁶Kratochvíl, V., České trestní zákonodárství a Corpus Juris 2000 se zvláštním zřetelem na hospodářské trestní právo a trestnost právnických osob. In Kratochvíl, V., Löff, M. Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 73

²⁰⁷Jelinek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 138

²⁰⁸Jelinek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 22

zakládalo na nepravém pojetí trestní odpovědnosti právnických osob a také jiném způsobu regulace, který je vnímán v *Německu*.

5. 4.1 Slovensko

Po několika snahách se sankcionování právnických osob stalo skutečností v dubnu roku 2010, kdy se Národní rada Slovenské republiky usnesla na zákoně č. 224/2010 Z.z.²⁰⁹ Tímto přijetím došlo k novelizování nejen slovenského *Trestného zákona a Trestného poriadku*²¹⁰ ale také dalších zákonů, např. *zákona o konkurze a reštrukturalizácii*. V tomto období se Slovenská republika ubírá cestou *nepravé trestní odpovědnosti právnických osob*. Znamená to tedy zachování individuální trestní odpovědnost fyzické osoby. Vyvozuje se tak, že případná odpovědnost právnické osoby je zde závislá na konkrétní fyzické osobě, kterou však nelze vždy prokázat.²¹¹ Toto pojetí odpovědnosti právnických osob umožňuje postihnout právnickou osobu ve formě tzv. kvazi trestní sankce v rámci trestního řízení vedeném vůči fyzické osobě. Lze to i přesto, že trestněprávní odpovědnost právnických osob není výslovně v Trestném zákoně upravena. Hlavní úloha těchto sankcí je tak spatřována v odčerpávání majtkového prospěchu, který pochází z trestné činnosti.²¹²

Právní úprava nepravé trestní odpovědnosti právnických osob umožňuje právnickým osobám uložit trestněprávní sankce, které se ani nenazývají tresty.²¹³ Ve smyslu výše zmíněného novelizačního zákona č. 224/2010 Z.z. se za tyto kvazi trestní sankce považují ochranná opatření. Odkaz na působnost těchto ochranných opatření je uveden již v § 7 a) STZ, který pojednává o působnosti na ukládání ochranných opatření. Na základě dalších doplněných ustanovení STZ je ochranným opatřením *zabavení peněžité částky* (zhabanie peňažnej čiastky) dle § 83 a), jehož hlavním účelem je sankcionování právnických osob. Rovněž je zde také ustanovení o *zabavení majetku* (zhabanie majetku) v § 83 b), jehož

²⁰⁹ Z. č. 224/2010 Z.z. Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

²¹⁰ Slovenský predpis č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, je obdobou českého Trestního řádu.

²¹¹ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 101

²¹² Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 317 – 318.

²¹³ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 22

hlavním účelem je odnětí majetku té právnické osoby, která jej získala v důsledku spáchání trestného činu, který STZ taxativně vyjmenovává.²¹⁴

Velká změna přichází v lednu 2014, kdy skončilo na půdě Národní rady Slovenské republiky připomínkové řízení k návrhu *zákona o zavedení prave trestní zodpovednosti právnických osob na Slovensku*,²¹⁵ který má rovněž přinést rozšíření trestů pro právnické osoby a pomoci tak zamezit skrývání trestných činů za činnost právnických osob. Zákon by měl nabýt účinnosti 1. května 2015.²¹⁶ Tento převrat byl podmíněn výsledky hodnotících zpráv pracovních skupin OECD, které považovaly neexistenci prave trestní zodpovednosti právnických osob ve Slovenské republice za nedostatek ve vztahu v boji proti korupci a proti legalizaci příjmů z trestné činnosti a podpory terorizmu.²¹⁷

Co se týče samotného *návrhu nového slovenského zákona*,²¹⁸ spatřuji zde výraznou podobnost s českou úpravou ZTOPO. Zákon o trestní zodpovednosti právnických osob na Slovensku obsahuje jak hmotněprávní, tak procesněprávní ustanovení. V následujících pojednáních se budu krátce věnovat podobnosti ZTOPO a nového návrhu slovenského zákona o trestní zodpovednosti právnických osob.

V *první části*, úvodních ustanoveních návrhu, se pojednává rovněž o předmětu a vztahu k jiným zákonům a také o působnosti nového zákona. *Druhá část*, zvaná *základy trestnej zodpovednosti právnických osob*, v úvodu představuje § 3 taxativní výčet trestných činů, jež se mohou právnické osoby dopustit. Následný § 4 je modifikovanou obdobou české úpravy § 8 ZTOPO, jejich obsah a smysl je však víceméně totožný. V dalších ustanoveních je také např. uveden institut právního nástupnictví, *trestná zodpovednosť právneho nástupcu právnickej osoby*.

²¹⁴ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní zodpovednost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 318 – 319.

²¹⁵ Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb

²¹⁶ Bodáková, E. *SR zavádza ako posledný štát EÚ tzv. pravú trestnú zodpovednosť právnických osob*, [online]. Accace. [cit. 12.2.2014]. dostupné z: <http://www.cfo.sk/articles/sr-zavadza-ako-posledny-stat-eu-tzv-pravu-trestnu-zodpovednost-pravnickych-osob#.UzILGiforMx>

²¹⁷ Jelínek, J. a kolektiv.: Trestní zodpovednost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 333

²¹⁸ Šamko, P. *Návrh zákona zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb*, [online]. [cit. 10.2.2014]. dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a264-navrh-zakona-o-trestnej-zodpovednosti-pravnickych-osob>

Oproti české úpravě, např. *vyločení odpovědnosti* některých právnických osob za trestný čin ve smyslu § 6 ZTOPO vyvozují, že ve slovenském návrhu je výslovně uvedena ustanovením § 5 nejen republika, Slovenská republika, ale také orgány republiky, jiné státy a jejich orgány, mezinárodní organizace zřízené na základě mezinárodního práva veřejného a jejich orgány. Výslovně jsou zde zmíněny také *jiné právnické osoby*, které jsou v čase spáchání trestného činu zřízené zákonem. Vedle nich jsou z trestnosti také vyloučeny jiné právnické osoby, jejichž majetkové poměry jako dlužníka nelze seřadit podle zvláštního předpisu upravujícího insolvenční řízení. V ustanovení § 5 návrhu jsou také uvedeny jednotky územní správy, avšak nikoli výslovně *při výkonu veřejné moci* jako je tomu u vyloučení územních samosprávných celků v českém ZTOPO.

Ve *třetí části* návrhu, *Tresty a ochranné opatrenie* právnických osob, jsou vymezené tresty totožné, jako je tomu v ZTOPO: *trest zrušenia právnickej osoby, trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci, peňažný trest, trest zákazu činnosti, trest zákazu prijímať verejné dotácie alebo subvencie, trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní, trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku*. Čtvrtá část se nazývá *osobitné ustanovenia o konaní proti právnickým osobám*, jež má obdobu zvláštních ustanovení o řízení proti právnickým osobám ve čtvrté části ZTOPO.

Oproti české úpravě věnuje slovenský návrh *pátou část* výkonu trestu a ochranným opatřením. Výkon je tak samostatně oddělen od úpravy řízení proti právnickým osobám. *Šestá část* návrhu pak představuje společná, přechodná a závěrečná ustanovení, ve kterých je též upraveno zvláštní ustanovení o styku s cizinou.²¹⁹

5.4.2 Německo

Jiným a zároveň třetím způsobem v rámci kontinentální koncepční problematiky deliktů odpovědnosti právnických osob je *specifická úprava* a pohled na dané

²¹⁹ Jak jsem již uvedl výše, vycházel jsem z návrhu slovenského zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, Šamko, P. *Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb*, [online]. [cit. 10.2.2014]. dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a264-navrh-zakona-o-trestnej-zodpovednosti-pravnicky-ch-osob>

téma ve Spolkové republice Německo. Německá trestně právní nauka totiž vychází, jak tvrdí Jelínek,²²⁰ z tradičního pojetí individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, jako i z toho, že podle názoru mnohých německých právních vědců se německé trestní právo opírá o koncepci neslučitelnosti s kolektivní trestní odpovědností.²²¹

Německý trestní zákoník tak *nezná* samotnou trestní odpovědnost právnických osob, nicméně již zná institut jednání za jiného, jež je upraven v § 14 StGB, který rozšiřuje trestní odpovědnost fyzických osob za trestné činy ve zvláštní části i na osoby, které požadovanou vlastnost nemají a které jinak nemohly naplnit zvláštní skutkovou podstatu.²²² V Německu se tak místo trestní odpovědnosti právnických osob objevuje propracovaným systémem správních sankcí.

Základním pramenem pro ukládání sankcí právnickým osobám je v německém právu přestupkový zákon²²³, dle něhož je ve smyslu ustanovení § 30 OWiG, možnost uložení pokuty právnické osobě či sdružení osob za předpokladu, že se jejich představitelé dopustili spáchání trestného činu nebo přestupku tím, že byly porušeny povinnosti, které se týkaly oněch právnických osob či sdružení nebo vedly k jejich obohacení nebo alespoň měly vést. Představiteli se pak pro účely tématu rozumí orgány oné právnické osoby či sdružení jako jsou: *statutární orgány, představenstvo či jiné osoby na vedoucích pozicích*. Německé právo tak uznává možnost sankcionování právnických osob, avšak tato možnost je zúžena *pouze* na dopady podle *přestupkového práva*.²²⁴

Německé soudy požadavek stanovený v § 30 OWiG vykládají obvykle extenzivně. Právnická osoba může tak být odpovědná i za trestný čin, který byl spáchán zaměstnancem, jenž není zákonným zástupcem ani členem statutárního orgánu, pokud by však bylo takovému činu možné objektivně předejít adekvátním dohledem členů statutárního orgánu. Příkladem může být nedostatek vnitřních

²²⁰ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 184

²²¹ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M., (ed). Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 88 - 89

²²² Jelínek, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 184

²²³ (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*), jak uváděno: Důvodová zpráva, Sněmovní tisk [285/0](#), část č. 1/2 N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU, dostupné z: <http://www.psp.cz>

²²⁴ Prášková, H. Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, s. 254

kontrolních mechanismů, avšak pouze tam, kde to lze vzhledem k okolnostem rozumně požadovat.²²⁵

Ustanovení § 30 OWiG je v německém právním prostředí chápáno jako norma spojující prvky pachatelství a přičítání. Právnícké osobě je přičítáno protiprávní jednání jejích orgánů jako její vlastní protiprávní a zaviněné jednání. Vychází se tudíž z teorie, ve které je právnícká osoba stavěna do pozice primárního nositele práv a povinností, jejichž plnění se realizuje prostřednictvím orgánů a zástupců.²²⁶ Nutno podotknout se zvláštností, že trestný čin právníckých osob není vnímán jako pravý trestní následek, ale pouze jako správní sankce.²²⁷ Dle mého názoru je zde určitá modifikace modelu přičitatelnosti, který v jiné podobě platí také pro účely koncepce české úpravy a o které je pojednáno výše.

Jak doplňuje Jelínek:²²⁸ „*podle německého práva je možné uložit kriminální trest pouze fyzické osobě. Ovšem v přestupkovém právu je možné uložit pokutu i právnícké osobě a sdružení osob.*“ Vedle uložení pokuty (verbandsgeldbusse) jsou ještě jiné možnosti sankcionování právníckých osob a sdružení. Jedná se především o *propadnutí* (verfall) § 29 a) OWiG v návaznosti na § 73 a násl. StGB, *zabavení, konfiskace* (einziehung) v § 22 – 29 OWiG, odvod majetkového prospěchu získaného protiprávním jednáním (abführung des mehrerlöses) dle zákona o hospodářských činech.²²⁹ Co se týče *zrušení právnícké osoby*, není jako postih zavedeno v přestupkovém ani v trestním právu. Je pouze upraveno jako správní nebo civilní opatření.²³⁰ Na základě této úpravy se domnívám, že u právníckých osob se v Německu předpokládá pouze subsidiární civilní a správní odpovědnost.

Pro doplnění tématu je také potřeba uvést, že v přestupkovém řízení v Německu je třeba použít trestní soudní řád, přičemž pokud existuje souvislost

²²⁵ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právníckých osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 184

²²⁶ Jedná se tedy zde o formu vlastního trestného jednání, na základě které je často vyslovován mnohými autory názor, že římská zásada *societas delinquere non potest* v německém právu již neplatí, dle: Prášková, H. Správní trestání právníckých osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, s. 254 - 255

²²⁷ Prášková, H. Správní trestání právníckých osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, s. 254 - 255

²²⁸ Jelínek, J. Trestní odpovědnost právníckých osob. Linde Praha, a.s., 2007, s. 193

²²⁹ (*Wirtschaftsstrafgesetz*), jak uvádí: Prášková, H. Správní trestání právníckých osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, s. 258

²³⁰ Prášková, H. Správní trestání právníckých osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, s. 256 – 258

mezi trestným činem a přestupkem, pak státní zastupitelství může převzít stíhání přestupků. K potrestání přestupku je pak příslušný soud, poněvadž v Německu neexistuje zvláštní procesní řád odlišný od trestního řádu. Neexistuje tak ani přísné dělení na správní a justiční orgány jako je tomu v České republice.²³¹ Za povšimnutí v německé právní úpravě stojí jistá propojenost správního a trestního práva.

²³¹ Vanduchová, M., Hořák, J. a kolektiv autorů. Na křižovatkách práva. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 261

6 ZÁVĚR

Trestní odpovědnost právnických osob patří mezi nejdiskutovanější témata na poli české trestního práva. Jak vyplývá z třetí části diplomové práce (Historický vývoj), nebyla cesta k zavedení této zvláštní odpovědnosti krátká a přímočará. Trestní odpovědnost prošla dlouhým a složitým vývojem, který se potýkal s protichůdným smýšlením a zásadami jako je např. *societas delinquere non potest*, která byla převzata z římského práva. Jak třetí část doplňuje, postupně se nový pohled na právní subjektivitu a trestnost právnických osob na území kontinentální Evropy mění v souvislosti s novodobými společenskými a hospodářskými jevy podmiňujícími narůstáním moci průmyslových a obchodních společností koncem 19. a začátkem 20. století. Následně je také stručně pojednáno o vývoji zavedení trestní odpovědnosti v českém legislativním procesu, který byl završen přijetím speciálního ZTOPO, jenž nabyl účinnosti 1. ledna 2012.

Koncepce českého pojetí trestní odpovědnosti právnických osob je vtělena do ZTOPO, o jehož výkladu pojednává část čtvrtá této diplomové práce. V této části diplomové práce je předznamenán význam zmíněného zákona, který výrazně zasáhl do povědomí české právní kultury a zanechal významnou stopu v systému českého trestního práva zejména tím, že přináší nové zásady a zavádí dosud neznámé instituty. Prostřednictvím ZTOPO byla nově do českého právního řádu zavedena tzv. *kolektivní trestní odpovědnost*. ZTOPO řeší jak úpravu hmotněprávní, tak i procesněprávní. V rámci účelu této diplomové práce je podrobněji analyzována hmotněprávní část ZTOPO.

Předmět ZTOPO, spočívá v úpravě podmínek trestní odpovědnosti právnických osob, úpravě trestů a ochranných opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit a postup v řízení proti právnickým osobám. Ve vztahu k jiným zákonům je ZTOPO v pozici *speciality*. V této části diplomové práce je rovněž upravena oblast působnosti ZTOPO, který speciálně upravuje místní působnost, působnost stanovenou mezinárodní smlouvou a osobní působnost. V oblasti působnosti ZTOPO je upraveno ustanovení § 6, jehož smyslem je *vyloučení odpovědnosti právnických osob* veřejného práva, kterými dle zmíněného ustanovení trestně odpovědné nejsou Česká republika a Územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.

Základní odpovědnost právnických osob je řešena podobně jako u osob fyzických. Je však nezbytné přihlídnout ke specifickým právnických osob, a to zejména k subjektivní a objektivní povaze, která se liší jak u právnických, tak u fyzických osob. Základní systém a struktura trestní odpovědnosti tedy zůstaly stejné, ale následně byly také převzaty některé prvky ze zahraničních úprav, které byly českému právu blízké. Pro účely praktické a teoretické bylo žádoucí nově vytvořit systém subjektů a mimo jiné také specifický model *přičitatelnosti*.

Základem problematiky trestní odpovědnosti právnických osob je rovněž otázka rozsahu trestní odpovědnosti. Problematiku rozsahu odpovědnosti česká legislativa vyřešila formou taxativního výčtu trestných činů právnických osob v § 7 ZTOPO. Trestné činy vyjmenované v ZTOPO jsou rovněž explicitně vyjádřeny ve zvláštní části TZ. Výčet jednotlivých trestných činů právnických osob je pro doplnění uveden v příloze této diplomové práce. Souhrn požadavků trestnosti právnických osob je především obsažen v již zmíněných ustanovení § 6 vylučujících odpovědnost některých právnických osob, § 7 představujících taxativní výčet trestných činů, a také § 8 ZTOPO který stanoví předpoklady ke spáchání trestného činu právnickou osobou.

Samotná skutková podstata trestného činů právnických osob je převážně odvozena od konkrétní fyzické osoby. Skutkovou podstatu fyzických osob vedle *protiprávnosti* tvoří další znaky, a sice *objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka trestného činu*. Vyjma objektu trestných činů mají skutkové podstaty trestného činu právnických osob odlišná specifika. Vedle naplnění základní objektivní stránky je nezbytné naplnění alespoň jednoho z dalšího speciálního formálního objektivního znaku, a sice spáchání trestného činu *jménem právnické osoby, v zájmu právnické osoby* či *v rámci činnosti* právnické osoby. Subjektem trestného činu může být pouze právnická osoba, ve skutečnosti se jí však *přičítá* vina za jiný subjekt, který jednal. Pro naplnění subjektivní stránky trestného činu je třeba, kromě jiného, určitá forma zavinění. Právnická osoba však sama o sobě není schopná takový vnitřní vztah projevit navenek. Proto bude na základě ZTOPO naplnění subjektivních znaků dokazováno prostřednictvím zavinění fyzických osob, které za právnickou osobu vystupují navenek. ZTOPO, jenž nově zavádí do českého trestního práva trestní odpovědnost právnických

osob, s sebou zavádí i *kolektivní trestněprávní odpovědnost* za předpokladu, že lze tuto odpovědnost právnické osobě tzv. *přičítat*.

Zcela novým institutem je v českém trestním právu *trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby*. Právním nástupcem se pro danou problematiku obecně rozumí osoba, která v souladu s právem nabude práv či povinností a naopak jiná osoba těchto práv či povinností pozbyla na základě zákona. Pojednání o základech trestní odpovědnosti právnických osob uzavírá zánik trestní odpovědnosti právnických osob, kdy ZTOPO zná pouze způsob stanovený *účinnou lítostí a promlčení*.

Právnické osoby byly ještě donedávna trestněprávně významné pouze z pozice trestně procesní, kdy mohly být pouze iniciátory podnětů k trestnímu stíhání. Ve spojení s účinností ZTOPO se však jejich postavení podstatně změnilo, když se samy staly trestně odpovědnými a tudíž i pro spáchání trestného činu stíhatelnými. Za spáchaný trestný čin jim lze uložit na základě § 15 ZTOPO *trest a) zrušení právnické osoby, b) propadnutí majetku, c) peněžité trest, d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, e) zákaz činnosti, f) zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, g) zákaz přijímání dotací a subvencí, h) uveřejnění rozsudku nebo ochranné opatření, a sice zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty*.

V rámci této diplomové práce jsou uvedeny důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do právního systému České republiky. Důvody byly zejména kriminálně politického charakteru. Především se ve společnosti neustále naskýtají nové druhy protispolečenských aktivit právnických osob např. v oblasti životního prostředí, bezpečnosti práce, ochrany spotřebitele, nakládání s nebezpečnými látkami či ochrany hospodářské soutěže. Jedním z důvodů prosazení odpovědnosti právnických osob byla rovněž obvyklá nemožnost prosazení individuální trestní odpovědnosti. Zavedením trestnosti právnických osob se v České republice sleduje mezinárodní trend a tendence zavádění možnosti trestního stíhání právnických osob.

V této diplomové práci jsou také (v podkapitole Možná úskalí úpravy a otázky aplikace) zmíněny možné negativní důsledky zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Mimo jiné by mohlo docházet ke zneužití

ZTOPO a mohlo by tudíž docházet k účelovým trestním oznámením či jiným podnětům a tím se tak narušit zdravé podnikatelské prostředí. S nově zavedenou trestní odpovědností právnických osob a rovněž zavedením nově zásady *kolektivní odpovědnosti* se může následkem trestní odpovědnosti právnických osob dospět i k situaci, kdy postih může dopadnout i na osoby, které delikt nezavinily a to ani z nedbalosti. Negativním pohledem na přijetí úpravy trestní odpovědnosti právnických osob je tedy skutečnost, že sankce ukládané právnickým osobám se mohou citelně projevit na postižení nevinných *třetích osob*.

Část věnující se speciální úpravě v ZTOPO uzavírá podkapitola (Úvahy de lege lata a de lege ferenda), ve které jsou otevřeny otázky týkající se samotného výběru právní *koncepce* pro řešení odpovědnosti právnických osob a také záležitost *rozsahu* odpovědnosti právnických osob.

Pátá část této diplomové práce (Mezinárodní a Evropská úprava) poukazuje na zahraniční vliv na českou právní úpravu. Je vyzvednut závazek vyplývající z mezinárodních a evropských smluv a mezinárodní apel pro zavedení koncepce deliktní odpovědnosti právnických osob. V této části je alespoň krátce pojednáno o projektu Corpus Juris, který však nemá právní závaznost. Nicméně obsah ustanovení o trestní odpovědnosti právnických osob v projektu vyjadřuje mezinárodní tendenci k unifikaci právní úpravy této problematiky.

Diplomová práce je završena právními komparacemi českého pojetí trestní odpovědnosti právnických osob s úpravou ve *Slovenské republice a Německé spolkové republice*. Na území Slovenska platí tzv. *nepravá* trestní odpovědnost právnických osob. Znamená to tedy zachování individuální trestní odpovědnost fyzické osoby. Vyvozuje se tak, že případná odpovědnost právnické osoby je zde závislá na konkrétní fyzické osobě, kterou však nelze vždy prokázat. Nově se Slovenská republika bude ubírat podobně jako Česká republika cestou tzv. *pravé* trestní odpovědnosti, neboť v lednu 2014 skončilo na půdě Národní rady Slovenské republiky připomínkové řízení k návrhu *zákona o zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob na Slovensku*. Německé pojetí v rámci kontinentální koncepční problematiky deliktní odpovědnosti právnických osob skýtá *specifická úprava*. Místo trestní odpovědnosti právnických osob se v Německu objevuje propracovaný systém správních sankcí – tzv. *administrativní systém*.

Resumé

This thesis is divided into six parts that are further divided into chapters and subchapters. Part one is the introduction to the thesis. Part two called "Specification of the term" presents briefly two key terms - criminal liability and legal person. Part three called "Historical excursus" points out, that the conception of criminal liability of legal persons has not undergone a short-term development. In this part, there is also a reference to the course of this conception being projected into the Czech Legal Code. Part four, which is the key part of this thesis, is an interpretation of a special law that confirms criminal liability. This chapter is called according to this law: "Law of the criminal liability of legal persons and proceedings against them". This part begins with the chapter one, which deals with general enactment of the law mentioned above. This chapter deals with its subject matter, position within legislation and also its effect. The following chapter called "Basic criminal liability of legal persons" deals with the scale of criminalization of criminal acts that may be committed by legal persons, there are also enlisted typical features of criminal liability that differs from the liability of natural persons. There are also mentioned new principles which are the pillars of criminal liability of legal persons and especially in this chapter, brand new institutes are worked out which fundamentally differ criminal liability of legal persons from natural persons. The following chapter, chapter three, summarizes sanction consequences of criminal acts of legal persons, namely punishments and protection measures. This chapter also includes character of particular criminal acts and the principles of imposition on legal persons. In chapter four, there are given reasons that lead to implementation of criminal liability of legal persons in the Czech Republic and possible use of legislation. Contrary to this chapter, the following one deals with the negative point of view of the issues and at the same time points out some application problems, which could occur in the future. Part four is being closed with reflections *de lege lata* and *de lege ferenda* on the topic of the chosen way of the criminal liability solution concept of legal persons and also reflections on the scale of criminalization of legal persons. Part five introduces the topic in international context. There is mentioned international and European influence on approval of legislation. Besides these chapters, there is given a point of view to compare the solution to this topic in neighbouring countries, particularly in Germany and Slovakia.

Seznam použité literatury

ODBORNÉ PUBLIKACE

- [1] Ashworth, Andrea., Horder, Jeremy., *Principles of criminal law*. Oxford, Ashford Colour Press Ltd, Gosport, Hampshire, 2013, ISBN: 978-0-19-967268-4
- [2] Bezouška, Petr., Piechowiwiczková, Lucie., *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. Olomouc. Anag. 2013, ISBN: 978-80-7263-819-2
- [3] HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011., ISBN: 978-7380-377-3
- [4] Knapp, V.: *Teorie práva*, 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1995, ISBN: 80-7179-028-1
- [5] Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání*. Praha: C.H. Beck, 2012, ISBN: 978-80-7179-082-2
- [6] Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., *Základy trestní odpovědnosti*, Praha, LexisNexis 2003, ISBN: 80-86199-74-6
- [7] Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. Vydání. Praha: Novatrix, 2009, ISBN: 978-80-254-4033-9
- [8] ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN: 978-80-7357-960-9 / ISBN: 978-80-7357-877-0 (e-pub)

MONOGRAFIE

- [1] Jelínek, J. a kolektiv.: *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-58-8
- [2] Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Linde Praha, a.s., 2007, ISBN: 978-80-7201-683-9
- [3] Sigmundová, M., Janák, M., Lomnický, R., Blažek Červenková, P., *Péče řádného hospodáře v širším kontextu českého soukromého práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN: 978-80-7380-411-4.
- [4] Wells, C., *Corporations and Criminal Responsibility*. Oxford, University Press, 2001, ISBN: 0-19-826793-2 / ISBN: 0-19-924619-X (pbk.)

KOMENTÁŘE A SBORNÍKY PŘÍSPĚVKŮ Z MEZINÁRODNÍCH KONFERENCÍ

[1] FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
ISBN: 978-80-7357-720-9

[2] FOREJT, P., HRABATA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha. Linde 2012.
ISBN: 978-80-7201-875-8

[3] Kotrecová, A., Kačáni, M., Kordík, M. Trestná zodpovednosť právnických osôb, argumenty pre a proti. In: Půry, F. (ed.), *Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě vnitrostátní a evropské aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 181 – 199. ISBN: 978-80-210-4714-3

[4] Gibalová, D., 15 let aplikace trestní odpovědnosti právnických osob ve Francii. In: Fryšták, M. (ed.), *Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 36 – 68. ISBN 978-80-210-5493-6

[6] Jelínek, J., Herzeg, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vydání*. Praha: Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-43-4

[7] Kalvodová, V., Principy sankcionování právnických osob (Evropa a Česká republika). In: Fryšták, M. (ed.), *Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 69 – 78. ISBN 978-80-210-5493-6

[8] KOCINA, J., 2008: Trestní odpovědnost právnických osob a práva třetích osob. In: Neckář, J., Radvan, M., Sehnálek, D., Valdhans, J.(eds), *Dny práva – 2008 – Days of Law*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1727 – 1732. ISBN 978-80-210-4733-4

[9] Kratochvíl, V., České trestní zákonodárství a Corpus Juris 2000 se zvláštním zřetelem na hospodářské trestní právo a trestnost právnických osob. In Kratochvíl, V., Löff, M. *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 69 – 85. ISBN: 80-210-3299-5

[10] MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M., (ed). *Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 76-98,
ISBN: 80-85963-68-X

[11] Šámal, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2012, ISBN: 978-80-7400-116-1

[12] Vanduchová, M., Hořák, J. a kolektiv autorů. *Na křižovatkách práva. Vydání 1.* Praha: C. H. Beck, 2011, ISBN: 978-80-7400-388-2

PERIODIKA

- [1] *Bohuslav, L.* Kdy lze trestný čin přičítat právnické osobě. *Právní rádce*, 2013, č. 2, s. 38 – 41. ISSN: 1210-4817
- [2] *Huber, B.* Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). *Trestní právo*, 2000, č. 9, s. 2 – 9. ISSN: 1211-2860
- [3] *Král, V.* K trestní odpovědnosti právnických osob – východiska, obsah a systematika zákonné úpravy. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 8, s. 221 – 223. ISSN: 1213-5313
- [4] *PÁTEK, Václav.* Trestní odpovědnost právnických osob za porušení daňových předpisů. *Bulletin advokacie*. 2012, 1-2/2012, s. 29 – 35. ISSN: 1210-6348
- [5] *Prášková, H.* Správní trestání právnických osob v Německu. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 9, s. 253 – 262. ISSN: 1213-5313
- [6] *Vantuch, P.* K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Trestní právo*, 2003, č. 10, s. 2 – 9. ISSN: 1211-2860
- [7] *Vantuch, P.* Parlament schválil trestní odpovědnost právnických osob. *Trestní právo*, 2011, č. 11, s. 4 – 16. ISSN: 1211-2860
- [8] *Volevecký, P.* Trestní odpovědnost právnických osob podle navrhovaného zákona. *Trestní právo*, 2011, č. 12, s. 4 – 14. ISSN: 1211-2860
- [9] *VIDRNA, Jan.* Dvě poznámky k trestní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie*. 2012, 10/2012, s. 34-35. ISSN:
- [10] *VIDRNA, Jan.* K aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rádce*. 2012, 06/2012, s. 7-10. ISSN: 1210-4817
- [11] *VIDRNA, Jan.* Akciová společnosti, vstaňte a poslyšte rozsudek jménem republiky. *Trestní právo*. 21.6.2011, XV., 6/2011, s. 13-16. ISSN: 1211-2860

NORMATIVNÍ PRAMENY

- [1] zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění
- [2] usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR, v platném znění
- [3] zákon. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

- [4] zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění
- [5] zákon. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
- [6] zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, v platném znění
- [7] zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění
- [8] zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, v platném znění
- [9] německý trestní zákoník, (*Strafgesetzbuch*), v platném znění
- [10] německý zákon o přestupcích, (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*), v platném znění
- [11] slovenský trestný zákon, v platném znění

OSTATNÍ ZDROJE

- [1] Hendrych, D. a kol. *Právníký slovník*, 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, ISBN: 978-80-7400-059-1
- [2] Důvodová zpráva, *Sněmovní tisk 285/0*, část č. 1/2 N.z.o trestní odpovědnosti práv. osob a řízení proti nim - EU, [online]. [cit. 8.2.2014] dostupné z: <http://www.psp.cz>
- [3] Důvodová zpráva, *Sněmovní tisk 647/0*, část č. 1/4 VI.n.z.o změně zák.v souv.s přijetím z.o mezin.just.spolupr. – EU, [online]. [cit. 8.2.2014] dostupné z: <http://www.psp.cz>
- [4] Šamko, P. *Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb*, [online]. [cit. 10.2.2014]. dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a264-navrh-zakona-o-trestnej-zodpovednosti-pravnickych-osob>
- [5] Bodáková, E. *SR zavádza ako posledný štát EÚ tzv. pravú trestnú zodpovednosť právnických osôb*, [online]. Accace. [cit. 12.2.2014]. dostupné z: <http://www.cfo.sk/articles/sr-zavadza-ako-posledny-stat-eu-tzv-pravu-trestnu-zodpovednost-pravnickych-osob#.UzILGiforMx>

Příloha – výčet trestných činů uvedených v § 7 ZTOPO

Trestné činy, jichž se mohou dopustit právnické osoby, jsem pro lepší přehlednost roztřídil v rámci jednotlivých hlav zvláštní části TZ. Příloha je zde uvedená v návaznosti na podkapitolu 4.2.1 „Rozsah trestní odpovědnosti“.

Hlava II. - Proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství:

*obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku),
svěření dítěte do moci jiného (§ 169 trestního zákoníku),
vydírání (§ 175 trestního zákoníku),
porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku).*

Hlava III. - Proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti:

*sexuální nátlak (§ 186 trestního zákoníku),
pohlavní zneužití (§ 187 trestního zákoníku),
kuplířství (§ 189 trestního zákoníku),
výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192 trestního zákoníku),
zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 trestního zákoníku),*

Hlava IV. - Proti rodině a dětem:

*ohrožování výchovy dítěte (§ 201 trestního zákoníku),
svádění k pohlavnímu styku (§ 202 trestního zákoníku),*

Hlava V. - Proti majetku:

*podvod (§ 209 trestního zákoníku),
pojistný podvod (§ 210 trestního zákoníku),
úvěrový podvod (§ 211 trestního zákoníku),
dotační podvod (§ 212 trestního zákoníku),
provozování nepoctivých her a sázek (§ 213 trestního zákoníku),
podílnictví (§ 214 trestního zákoníku),
podílnictví z nedbalosti (§ 215 trestního zákoníku),
legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216 trestního zákoníku),
legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti (§ 217 trestního zákoníku),
neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230 trestního zákoníku),
opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a*

*jiných takových dat (§ 231 trestního zákoníku),
poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do
vybavení počítače z nedbalosti (§ 232 trestního zákoníku),*

Hlava VI. - Trestné činy hospodářské:

*padělání a pozměnění peněz (§ 233 trestního zákoníku i za podmínek § 238
trestního zákoníku),*

*neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234
trestního zákoníku i za podmínek § 238 trestního zákoníku),*

*udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 trestního zákoníku i za
podmínek § 238 trestního zákoníku),*

*výroba a držení padělatelského náčiní (§ 236 trestního zákoníku i za podmínek §
238 trestního zákoníku),*

*neoprávněná výroba peněz (§ 237 trestního zákoníku i za podmínek § 238
trestního zákoníku),*

zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240 trestního zákoníku),

*neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§
241 trestního zákoníku),*

nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení (§ 243 trestního zákoníku),

*porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží (§ 244
trestního zákoníku),*

*padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů
dokazujících splnění poplatkové povinnosti (§ 245 trestního zákoníku),*

zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 trestního zákoníku),

*sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě
(§ 256 trestního zákoníku),*

*pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 trestního
zákoníku),*

pletichy při veřejné dražbě (§ 258 trestního zákoníku),

vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy (§ 259 trestního zákoníku),

poškozování finančních zájmů Evropské unie (§ 260 trestního zákoníku),

*porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k
databázi (§ 270 trestního zákoníku),*

Hlava VII. - Trestné činy obecně nebezpečné:

nedovolené ozbrojování (§ 279 trestního zákoníku),

vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků (§ 280 trestního zákoníku),
nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281 trestního zákoníku),
nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282 trestního zákoníku),
nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 trestního zákoníku),
přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy (§ 284 trestního zákoníku),
nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285 trestního zákoníku),

Hlava VIII. - Proti životnímu prostředí:

poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 trestního zákoníku),
poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294 trestního zákoníku),
poškození vodního zdroje (§ 294a trestního zákoníku),
poškození lesa (§ 295 trestního zákoníku),
neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 trestního zákoníku),
neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 trestního zákoníku),
neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§ 298a trestního zákoníku),
neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 trestního zákoníku),
neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300 trestního zákoníku),
poškození chráněných částí přírody (§ 301 trestního zákoníku),

Hlava IX. - Proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci:

teroristický útok (§ 311 trestního zákoníku),

Hlava X. – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných:

vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci (§ 324 trestního zákoníku),
vyhrožování s cílem působit na úřední osobu (§ 326 trestního zákoníku),
přijetí úplatku (§ 331 trestního zákoníku),
podplacení (§ 332 trestního zákoníku),
nepřímé úplatkářství (§ 333 trestního zákoníku),

*zasahování do nezávislosti soudu (§ 335 trestního zákoníku),
maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 trestního zákoníku),
organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 340 trestního
zákoníku),
napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky (§ 341 trestního
zákoníku),
neoprávněné zaměstnávání cizinců (§ 342 trestního zákoníku),
křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek (§ 346 trestního zákoníku),
padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 trestního zákoníku),
nedovolená výroba a držení pečetidla státní pečeti a úředního razítka (§ 349
trestního zákoníku),
násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352 trestního zákoníku),
hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 trestního zákoníku),
podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod
(§ 356 trestního zákoníku),
účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 trestního zákoníku),
podněcování k trestnému činu (§ 364 trestního zákoníku),
nadržování (§ 366 trestního zákoníku),*

Hlava XIII. – Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy:

*projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404
trestního zákoníku)
a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405
trestního zákoníku).*